

Received-Makale Geliş Tarihi 18.06.2025
Published-Yayınlanma Tarihi 31.08.2025
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 12 (122),1795-1814

Review Article / Derleme Makale
10.5281/zenodo.17013565

Dr. Çağlar Özer

<https://orcid.org/0000-0003-3090-4740>

İstanbul Kent Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/01w9wgg77>

Türkiye'nin Kuzey Irak Politikası: Terörle Mücadele Kapsamında Askerî ve Diplomatik Yönelimler

Türkiye's Northern Iraq Policy: Military and Diplomatic Orientations in the Fight Against Terrorism

ÖZET

Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, ulusal güvenlik, bölgesel istikrar ve ekonomik çıkarlar ekseninde şekillenmektedir. Bu çalışma, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta terör örgütlerine (KCK-PKK) karşı yürüttüğü askeri operasyonları (Pençe -Kilit) ve diplomatik girişimleri tarihsel ve güncel bağlamda incelemektedir. KCK-PKK'nın bölgedeki varlığı, Türkiye'nin sınır güvenliğini tehdit ederken, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) ve Merkezi Irak Hükümetiyle ilişkiler, bu politikaların etkinliğini belirleyen temel unsurları oluşturmaktadır. Çalışma, Türkiye'nin İHA/SİHA teknolojilerinin operasyonlardaki kritik rolünü, IKBY ile ekonomik iş birliğini ve bölgesel (İran, Suriye) ve küresel (ABD, Rusya, AB) aktörlerle ilişkilerdeki karmaşık dinamikleri ele almaktadır. Pençe operasyonlarının PKK'nın hareket kabiliyetini sınırladığı, ancak sivil kayıplar ve bölgesel gerilimler nedeniyle tartışmalı etkiler yarattığı tespit edilmiştir. Ayrıca, IKBY ile ekonomik bağların güçlendirilmesi ve enerji diplomasisi, Türkiye'nin bölgesel istikrara katkısını artırma potansiyeline sahiptir. Nisan 2024'te Türkiye ile Irak arasında imzalanan Terörle Mücadele Mutabakat Zaptı, KCK-PKK'ya karşı ortak güvenlik mekanizmalarını güçlendirmiştir. Kalkınma Yolu Projesi (KYP) ise ekonomik iş birliğini teşvik ederek bölgesel istikrar destekleme potansiyeli taşımaktadır. Bununla birlikte, İran destekli Şii milisler, ABD'nin YPG desteği ve IKBY-Bağdat gerilimleri gibi faktörler, Türkiye'nin politikaların zorlaştırmaktadır. Çalışma, Türkiye'nin uzun vadeli stratejilerinin, güvenlik, ekonomik iş birliği ve diplomatik dengeler üzerine kurulu çok yönlü bir yaklaşım gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarının bölgesel istikrar ve uluslararası ilişkiler üzerindeki etkileri değerlendirilmiş; gelecekteki stratejiler için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Irak, KCK-PKK, Pençe Operasyonlar, IKBY, Terörle Mücadele

ABSTRACT

Türkiye's objectives in northern Iraq are based on national security, regional stability, and economic interests. This research explores Türkiye's military operations (Pençe series) and diplomatic measures against the KCK-PKK terrorist organizations in Northern Iraq, both historically and now. While the existence of the KCK-PKK in the region poses a danger to Türkiye's border security, the efficacy of these measures is mostly determined by ties with the Kurdistan Regional Government of Iraq (KRG) and the Iraqi central government. The research delves into the essential significance of Türkiye's UAV/UCAV technology in operations, economic cooperation with the KRG, and the complexities of relations with regional players (the US, Iran, and Russia). The Pençe operations have been determined to limit the PKK's movement, but their impact on civilian fatalities and regional tensions is contested. Furthermore, Türkiye's contribution to regional stability might be enhanced by expanding economic connections with the KRG and engaging in energy diplomacy. The Memorandum of Understanding on Combating Terrorism, signed between Turkey and Iraq in April 2024, strengthened joint security mechanisms against the KCK-PKK. The Development Path Project (PDP) has the potential to support regional stability by encouraging economic cooperation. However, circumstances like as Iranian-backed Shiite militias, US assistance for the YPG, and disputes between the KRG and Baghdad complicate Türkiye's policy. The report concludes that Türkiye's long-term goals necessitate a diversified strategy focused on security, economic cooperation, and diplomatic balance. In this framework, the impact of Türkiye's Northern Iraq policies on regional stability and international relations are assessed, with recommendations for future tactics made.

Keywords: Northern Iraq, KCK-PKK, Pençe Operations, KRG, Fight Against Terrorism

1. GİRİŞ

Türkiye'nin Kuzey Irak politikası, özellikle terörle mücadele bağlamında hem ulusal güvenlik hem de bölgesel istikrar açısından kritik bir öneme sahiptir. Kuzey Irak, Türkiye'nin sınır güvenliği, iç siyasi dinamikleri ve dış politika stratejileri üzerinde doğrudan etkili olan bir bölgedir. KCK (Kürdistan Halklar Topluluğu) ve PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütlerinin Kuzey Irak'taki varlığı, Türkiye'nin bu bölgeye yönelik askerî ve diplomatik politikalarını şekillendiren temel bir faktör olmuştur. Bu bağlamda, bu çalışma, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarını, terörle mücadele kapsamında askerî operasyonlar ve diplomatik girişimler ekseninde kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel amacı, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki politikalarının tarihsel gelişimini, mevcut stratejilerini ve bu stratejilerin bölgesel ve uluslararası etkilerini değerlendirmektir. Çalışma, Türkiye'nin KCK-PKK'ya karşı yürüttüğü askerî operasyonların (Pençe-Kartal, Pençe-Şimşek gibi) etkinliğini ve bu operasyonların Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile ilişkiler üzerindeki sonuçlarını incelemeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda, Türkiye'nin Irak merkezi hükümeti ve IKBY ile diplomatik ilişkilerinin, bölgesel güvenlik ve ekonomik iş birliği açısından nasıl bir rol oynadığı incelenecektir.

Araştırmanın önemi, Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik tehditlerin başında gelen KCK-PKK terörüyle mücadelede Kuzey Irak'ın stratejik bir alan olmasıdır. Kuzey Irak, KCK-PKK'nın lojistik üsleri, eğitim kampları ve sığınakları için bir merkez konumundadır (Milli Savunma Bakanlığı, 2024a). Bu durum, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarını zorunlu kılarken, aynı zamanda IKBY ve Irak merkezi hükümetiyle diplomatik ilişkileri karmaşık bir hale getirmektedir. Ayrıca, Kuzey Irak'taki enerji kaynakları ve Türkiye'nin bu bölgedeki ekonomik çıkarları (örneğin, petrol ve doğalgaz ihracatı), Türkiye'nin politikalarını daha da kritik hale getirmektedir (TÜİK, 2024). Bu çalışma, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarının hem güvenlik hem de ekonomik boyutlarını bir arada ele alarak, bu politikaların bölgesel güç dengeleri üzerindeki etkilerini anlamaya katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, aynı zamanda küresel güçlerin (ABD, Rusya, AB) bölgeye yönelik stratejileriyle de kesişmektedir. ABD'nin Irak'taki askerî varlığı ve IKBY ile yakın ilişkileri, Türkiye'nin politikalarını şekillendiren uluslararası bir boyut katmaktadır (U.S. Department of State, 2024). Bu bağlamda, çalışma, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki politikalarının yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda küresel jeopolitik dinamiklerle nasıl etkileşimde bulunduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırmanın, Türkiye'nin dış politika yapıcılarına, akademisyenlere ve bölge uzmanlarına, Kuzey Irak'taki karmaşık dinamikleri anlamada bir çerçeve sunması beklenmektedir.

Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, KCK-PKK terörüyle mücadele bağlamında askerî ve diplomatik stratejilerin bir kombinasyonunu gerektirmektedir. Ancak, bu politikalar, bölgesel aktörlerle (IKBY, Irak merkezi hükümeti) ve uluslararası güçlerle ilişkilerde bir dizi zorlukla karşı karşıyadır. Araştırmanın temel problemi, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki terörle mücadele politikalarının etkinliğini ve bu politikaların bölgesel ve uluslararası ilişkiler üzerindeki etkilerini değerlendirmektir. KCK-PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığı, Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit ederken, sınır ötesi operasyonlar ve diplomatik girişimler, Irak'ın egemenlik hakları ve IKBY ile ilişkiler gibi hassas konuları gündeme getirmektedir.

Araştırma, aşağıdaki temel soruları yanıtlamayı hedeflemektedir:

1. Türkiye'nin Kuzey Irak'taki KCK-PKK'ya karşı yürüttüğü askerî operasyonların (örneğin, Pençe serisi operasyonlar) etkinliği nedir ve bu operasyonlar bölgesel güvenlik dinamiklerini nasıl etkilemektedir?
2. Türkiye'nin Irak merkezi hükümeti ve IKBY ile diplomatik ilişkileri, terörle mücadele politikalarını nasıl şekillendirmektedir?
3. Kuzey Irak'taki enerji kaynakları ve ekonomik iş birliği, Türkiye'nin politikalarını nasıl etkilemektedir?
4. Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, küresel güçlerin (ABD, Rusya, İran) bölgeye yönelik stratejileriyle nasıl bir etkileşim içindedir?
5. Türkiye'nin Kuzey Irak'taki politikalarının uzun vadeli sonuçları neler olabilir ve bu politikalar bölgesel istikrara nasıl katkı sağlayabilir?

Bu sorular, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarının çok boyutlu doğasını anlamak ve bu politikaların hem ulusal hem de bölgesel düzeyde etkilerini değerlendirmek için bir çerçeve sunmaktadır. Problem tanımı, Türkiye'nin terörle mücadelede askerî ve diplomatik araçları nasıl dengelediği ve bu dengenin bölgesel aktörlerle ilişkilerde nasıl bir rol oynadığı üzerine odaklanmaktadır.

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerine dayanmaktadır ve Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarını tarihsel, analitik ve karşılaştırmalı bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Veri toplama yöntemi olarak, birincil ve ikincil kaynaklar kullanılacaktır. Birincil kaynaklar arasında, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı'nın resmi açıklamaları, raporları ve basın bildirimleri yer almaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2024; Milli Savunma Bakanlığı, 2024a). İkincil kaynaklar ise, akademik makaleler, kitaplar, uluslararası kuruluşların raporları (örneğin, Uluslararası Kriz Grubu, 2024) ve güvenilir medya analizleri içermektedir. Ayrıca, ekonomik veriler (ticaret hacmi, enerji ihracatı) TÜİK ve uluslararası kuruluşlar (IMF, Dünya Bankası) tarafından sağlanan istatistiklerle desteklenecektir.

Araştırmanın kapsamı, 1990'lardan günümüze kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönem, KCK-PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığının yoğunlaşmaya başladığı ve Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarının düzenli bir hal aldığı bir zaman dilimini temsil etmektedir. Çalışma, özellikle 2015 sonrası dönemde yoğunlaşan Pençe serisi operasyonlar ve Türkiye'nin IKBY ile ekonomik ilişkilerinin gelişimini odak noktası olarak almaktadır. Kapsam, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askerî ve diplomatik politikalarını, bölgesel (Irak, IKBY) ve uluslararası (ABD, Rusya, İran) aktörlerle ilişkiler bağlamında incelemeyi içermektedir.

İnceleme sürecinde, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarının güçlü ve zayıf yönleri sistematik bir şekilde değerlendirilecektir. Ayrıca, karşılaştırmalı bir yaklaşım benimsenerek, Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, diğer bölgesel aktörlerin (örneğin, İran) benzer politikalarıyla karşılaştırılacaktır. Bu yöntem, Türkiye'nin stratejilerinin bölgesel dinamikler içindeki yerini daha iyi anlamayı sağlayacaktır.

Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, akademik literatürde genellikle güvenlik, terörle mücadele ve bölgesel iş birliği bağlamında ele alınmıştır. Literatür, Türkiye'nin KCK-PKK'ya karşı yürüttüğü sınır ötesi operasyonlar, IKBY ile ekonomik ve diplomatik ilişkiler ve küresel güçlerin bölgeye yönelik stratejileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Türkiye'nin Kuzey Irak'taki KCK-PKK'ya karşı askerî operasyonları, literatürde sıkça tartışılan bir konudur. Öniş ve Yılmaz (2016), Türkiye'nin 1990'lardan itibaren Kuzey Irak'taki sınır ötesi operasyonlarının, KCK-PKK'nın lojistik ağlarını zayıflatmada kısmen başarılı olduğunu, ancak örgütün bölgedeki varlığını tamamen ortadan kaldıramadığını belirtmektedir. Barkey ve Fuller (1999), Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarının, Irak'ın egemenlik hakları ve IKBY ile ilişkiler gibi hassas dengeler üzerinde şekillendiğini vurgulamaktadır. Son yıllarda, Pençe serisi operasyonların (2019-2024) etkinliği üzerine yapılan çalışmalar, bu operasyonların KCK-PKK'nın hareket kabiliyetini sınırladığını, ancak bölgesel istikrar üzerinde tartışmalı etkiler yarattığını göstermektedir.

Türkiye'nin IKBY ile ilişkileri, literatürde ekonomik ve siyasi iş birliği bağlamında ele alınmıştır. Park (2014), Türkiye'nin 2000'li yıllarda IKBY ile enerji ticareti (petrol ve doğalgaz ihracatı) ve ekonomik yatırımlar yoluyla yakınlaşmasının, bölgesel istikrarı güçlendirdiğini savunmaktadır. Ancak, Işıksal ve Göksel (2017), Türkiye'nin IKBY ile ilişkilerinin, Irak merkezi hükümetiyle gerilimler yaratabileceğini ve bu durumun diplomatik dengeyi zorlaştırdığını belirtmektedir. Türkiye'nin 2017 IKBY bağımsızlık referandumuna sert tepkisi, bu ilişkilerdeki hassas dengeleri ortaya koymuştur.

Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, küresel güçlerin (özellikle ABD ve Rusya) bölgedeki etkileriyle de şekillenmektedir. Acun ve Keskin (2016), ABD'nin Irak'taki askerî varlığı ve IKBY ile yakın ilişkilerinin, Türkiye'nin KCK-PKK'ya karşı operasyonlarını karmaşık hale getirdiğini savunmaktadır. Örneğin, ABD'nin YPG'ye desteği, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki politikalarını dolaylı olarak etkilemektedir. Rusya'nın Suriye ve Irak'taki etkisi ise, Türkiye'nin bölgesel stratejilerinde denge arayışını güçlendirmiştir.

2. KUZEY IRAK'IN JEOPOLİTİK VE TARİHİ BAĞLAMI

2.1. Kuzey Irak'ın Tarihsel Gelişimi ve Siyasi Yapısı

Kuzey Irak, tarihsel ve siyasi açıdan karmaşık bir bölge olup, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden bu yana etnik, dini ve siyasi dinamiklerin kesişim noktasında yer almıştır. Osmanlı döneminde Musul, Bağdat ve Basra vilayetleri olarak yönetilen bölge, 20. yüzyılın başında Birinci Dünya Savaşı sonrası Sykes-Picot Antlaşması (1916) ve Lozan Antlaşması (1923) ile modern Irak'ın bir parçası haline gelmiştir. Ancak, Kürt nüfusun yoğun olduğu Kuzey Irak, Irak'ın merkezi yönetiminden bağımsız bir siyasi ve kültürel kimlik geliştirme çabalarına sahne olmuştur (Yamaç, 2018, ss. 1153-1155).

1991 Körfez Savaşı, Kuzey Irak'ın siyasi yapısında dönüm noktası oluşturmuştur. Saddam Hüseyin rejiminin Kürt nüfusa yönelik sert politikaları, uluslararası toplumun müdahalesine yol açmış ve 36. paralel kuzeyinde uçuşa yasak bölge oluşturularak Kürtler için güvenli bir alan sağlanmıştır (Barkey ve Fuller, 1999). Bu süreç, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) temellerinin atılmasını sağlamış ve 1992'de IKBY'nin resmi olarak kurulmasıyla sonuçlanmıştır. IKBY, Erbil merkezli bir yönetim olarak, Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) gibi siyasi partilerin liderliğinde özerk bir yapı geliştirmiştir.

2003'teki ABD işgali ve Saddam rejiminin devrilmesi, IKBY'nin özerkliğini güçlendirmiştir. 2005 Irak Anayasası, IKBY'ye geniş özerk haklar tanımış ve bölge, kendi parlamentosu, hükümeti ve güvenlik güçleri (Peşmerge) ile bağımsız bir siyasi aktör haline gelmiştir (Yazıcı, 2018: 59-63). Ancak, IKBY'nin Bağdat'taki merkezi hükümetle ilişkileri, bütçe paylaşımı, petrol ihracatı ve tartışmalı bölgeler (örneğin, Kerkük) gibi konularda sık sık gerilimlere yol açmıştır. 2017'de IKBY'nin düzenlediği bağımsızlık referandumu, bu gerilimleri daha da artırmış ve Türkiye dâhil bölgesel aktörlerin tepkisine neden olmuştur (Sönmez, 2017, ss. 1-5).

Kuzey Irak'ın siyasi yapısı, etnik ve mezhepsel çeşitlilikle şekillenmektedir. Bölge, Kürtlerin yanı sıra Türkmenler, Asuriler ve Araplar gibi farklı etnik grupları barındırmakta; Sünni ve Şii Müslümanlar ile Hristiyanlar gibi farklı dini gruplar bir arada yaşamaktadır. Bu çeşitlilik, Kuzey Irak'ı hem bir iş birliği hem de çatışma alanı haline getirmektedir.

2.2. Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) ve Türkiye İlişkileri

Türkiye ile IKBY arasındaki ilişkiler, ekonomik, siyasi ve güvenlik boyutlarıyla karmaşık bir yapı sergilemektedir. 1990'larda Türkiye, IKBY'yi KCK-PKK'nın güvenli bir sığınağı olarak görmüş ve bu nedenle bölgeye yönelik temkinli bir yaklaşım benimsemiştir. Ancak, 2000'li yıllarda ekonomik çıkarlar ve bölgesel istikrar arayışı, Türkiye-İKBY ilişkilerini dönüştürmüştür.

Türkiye, IKBY ile ekonomik bağlarını özellikle enerji ve ticaret alanında geliştirmiştir. 2023 yılına değin, Türkiye'nin IKBY ile ticaret hacmi yaklaşık 10 milyar dolar seviyesindedir ve bu, Irak'ın geneliyle olan ticaretin önemli bir kısmını oluşturmaktadır (TÜİK, 2024). IKBY'den Türkiye'ye petrol ihracatı, Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı üzerinden gerçekleşmekte ve Türkiye'nin enerji ithalatında önemli bir paya sahiptir (EPDK, 2024). Ayrıca, Türk şirketleri, IKBY'de inşaat, altyapı ve enerji sektörlerinde aktif olarak faaliyet göstermektedir. Örneğin, Erbil ve Süleymaniye'deki altyapı projelerinin büyük bir kısmı Türk firmaları tarafından yürütülmüştür (Öztürk ve Dinç, 2021: 228-233).

Türkiye'nin IKBY ile diplomatik ilişkileri, 2010 yılında Erbil'de konsolosluk açılmasıyla resmi bir boyut kazanmıştır. Türkiye, IKBY'nin lider partileri KDP ve KYB ile yakın temaslar kurmuş, özellikle KDP lideri Mesut Barzani ile ilişkiler stratejik bir ortaklık seviyesine ulaşmıştır (Park, 2014). Ancak, 2017 bağımsızlık referandumu, Türkiye-İKBY ilişkilerinde ciddi bir gerilim yaratmıştır. Türkiye, referandumu Irak'ın toprak bütünlüğüne tehdit olarak görmüş ve sınır kapılarını kapatma, uçuşları durdurma gibi yaptırımlar uygulamıştır (Bekiroğlu, 2023, ss. 75-82). Referandum sonrası dönemde, Türkiye ve IKBY, ekonomik çıkarlar doğrultusunda ilişkileri normalleştirme yoluna gitmiştir.

Türkiye'nin IKBY ile ilişkilerinde en hassas konu, PKK'nın bölgedeki varlığıdır. IKBY, KCK-PKK'ya karşı Peşmerge güçleriyle sınırlı bir iş birliği yapmış, ancak örgütün Kandil Dağı gibi bölgelerdeki varlığı devam etmiştir (Uluslararası Kriz Grubu, 2024). Türkiye'nin Pençe serisi operasyonları, IKBY'nin kontrol ettiği bölgelerde gerçekleşmiş ve bu durum, IKBY ile ilişkilerde gerilim yaratmıştır (Köylü, 2018, ss. 70-76).

2.3. Bölgenin Jeopolitik Önemi: Enerji, Güvenlik ve Bölgesel Dinamikler

Kuzey Irak, enerji kaynakları, güvenlik tehditleri ve bölgesel güç dengeleri açısından jeopolitik bir merkez konumundadır. Bölgenin jeopolitik önemi, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarını şekillendiren temel bir faktördür.

Kuzey Irak, zengin petrol ve doğalgaz rezervleriyle küresel enerji piyasalarında önemli bir rol oynamaktadır. IKBY, 2023 itibarıyla günlük yaklaşık 450.000 varil petrol üretmekte ve bu üretimin büyük bir kısmı Türkiye üzerinden uluslararası piyasalara ihraç edilmektedir (EPDK, 2024). Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı, Türkiye'nin enerji güvenliği ve bölgesel enerji merkezi olma hedefleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca, IKBY'nin doğalgaz rezervleri, Türkiye'nin Avrupa'ya gaz tedarikinde bir köprü rolü oynama potansiyelini artırmaktadır (World Bank, 2024).

Kuzey Irak, Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından stratejik bir bölgedir. KCK-PKK'nın Kandil Dağı ve çevresindeki varlığı, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, DEAŞ'ın 2014-2017 döneminde Kuzey Irak'taki faaliyetleri, bölgenin güvenlik dinamiklerini daha da karmaşık hale getirmiştir (Uluslararası Kriz Grubu, 2024). Türkiye, bu tehditlere karşı hem askerî hem de diplomatik araçlar kullanmaktadır. Örneğin, Pençe-Kartal ve Pençe-Şimşek operasyonları, KCK-PKK'nın lojistik ağlarını hedef alırken, Türkiye'nin IKBY ve Irak merkezi hükümetiyle güvenlik diyalogları, bölgesel istikrarı desteklemeyi amaçlamaktadır.

Kuzey Irak, Ortadoğu'daki güç dengelerinin kesişim noktasında yer almaktadır. ABD'nin bölgedeki askerî varlığı, İran'ın Şii milisler üzerindeki etkisi ve Rusya'nın Suriye üzerinden dolaylı müdahaleleri, Kuzey Irak'ı jeopolitik bir çekişme alanı haline getirmiştir (Okalan ve İşyar, 2023, ss. 13-15). Türkiye, bu dinamikler içinde denge politikası izleyerek, hem IKBY ile ekonomik iş birliğini sürdürmekte hem de Irak merkezi hükümetiyle ilişkileri güçlendirmeye çalışmaktadır. Ancak, Türkiye'nin YPG/ KCK-PKK'ya karşı tutumu, ABD'nin YPG'ye desteğiyle çatışmakta ve bu durum, bölgesel dinamikleri karmaşıklştırmaktadır (U.S. Department of State, 2024).

2.4. Terör Örgütlerinin Bölgedeki Varlığı: KCK-PKK ve Diğer Aktörler

Kuzey Irak, KCK-PKK ve diğer terör örgütlerinin varlığı nedeniyle Türkiye'nin güvenlik politikalarında kritik bir bölgedir. PKK, 1980'lerden itibaren Kuzey Irak'ı bir üs olarak kullanmış ve Kandil Dağı, örgütün ana lojistik ve eğitim merkezi haline gelmiştir. 2024 itibarıyla, PKK'nın bölgede yaklaşık 5.000 militanı bulunduğu tahmin edilmektedir (Milli Savunma Bakanlığı, 2024a). Türkiye, PKK'nın bu varlığına karşı 1990'lardan beri sınır ötesi operasyonlar düzenlemekte; özellikle 2019 sonrası Pençe serisi operasyonlar, örgütün hareket kabiliyetini sınırlamayı hedeflemiştir (Yeşiltaş, 2024, ss. 417-421).

KKK (Koma Komalen Kürdistan- *Kürdistan Demokratik Konfederalizmi*) projesi, başlangıçta soyut ve sembolik bir nitelik taşıırken, zamanla teorik modeller oluşturularak örgüt üyeleri tarafından benimsenmeye çalışılmıştır. Yeni proje, 20 Mart 2005 tarihinde, örgütün medya organı olan ROJ TV yayınında duyurulmuştur. Söz konusu proje hakkında, ulus-devlet sisteminin yeni yüzyılda sosyal demokrasi ve özgürlük açısından önemli bir sorun haline geldiği ve dünyadaki mevcut siyasi kaosun Demokratik Konfederal Sistem ile aşılabileceği iddia edilmiştir (Casier vd., 2013, ss. 135-142). KKK'nın, toplumsal sorunları barış politikasıyla çözmeye dayandığı, ancak saldırılara karşı meşru savunma hakkının korunacağı belirtilmiştir. Ayrıca, KKK'nın, dörde bölünmüş ve dünyanın her bölgesinde bulunan Kürt halkının demokratik birliğini ifade ettiği ve Kürtlerin sorunlarını çözmede demokratik birlik ilkesine dayandığı öne sürülmüştür. PKK terör örgütünün örgütsel mücadelesini bir çatı örgüt altında toplama arayışının ürünü olan KKK, 20 Mart 2005 tarihinde başlatılmıştır. Bu sistemle, örgütün üst yönetimi, bir devlet kurma niyetlerinin olmadığını sürekli olarak ifade etse de, KKK sistemi, bir devlet sisteminin temel organları olan yasama, yürütme ve yargıdan oluşan üçlü bir yapı üzerine inşa edilmiştir. KKK Sistemi, KONGRA-GEL (yasama), KKK Yürütme Konseyi (yürütme) ve yargı organlarından oluşan bir oluşum olarak ortaya çıkmıştır (Özeren, 2008).

Bununla birlikte, örgütte yaşanan bu değişim, örgütün bilinen faaliyet tarzı ve eylem çizgisinde köklü bir değişiklik yaratmamıştır. Örgütsel varlığın temel unsuru olarak görülen terör eylemleri, kırsal alanlarda ve şehir merkezlerinde devam etmiştir. Ayrıca, önceki dönemlerden farklı olarak, çeşitli toplumsal kesimlere açılma ve yeni alanlara nüfuz etme hedefinin öne çıktığı gözlemlenmiştir. Daha sonra, önceden alınan karar doğrultusunda, PKK'nın yeniden kurulması 4 Nisan 2005 tarihinde ilan edilmiştir. PKK'nın yeniden kuruluşundan sonra, KONGRA-GEL, PKK'nın stratejisini yürüten siyasi bir organ olarak faaliyetlerine devam ederken, KKK, demokratik toplum hedefine ulaşmak için kullanılacak bir araç olarak varlığını sürdürmüştür. Silahlı faaliyetleri kabul etmeyen ve demokratik mücadele alanı olarak tanımlanan KKK'nın stratejisinin başarısı için PKK'nın gerekli olduğu açıklanmıştır (Behrem, 2019).

Örgüt üyeleri arasında yeni oluşturulan sistemin tam anlamıyla kavranması için son aşama olarak adlandırılan sürecin sonunda, Mayıs 2007'de KKK'nın adının KCK olarak değiştirilmesine karar verilmiştir. Bu değişiklik, terör örgütü tarafından "KCK Sözleşmesi" adı verilen bir metinle duyurulmuştur (Saeed, 2016). KCK Sözleşmesi, bir devlet modeli olarak tasarlanan KCK sisteminin anayasası olarak hazırlanmıştır. Bu sözleşme, KCK'nın örgütsel modelinin detaylarını da açıklığa kavuşturmuştur. KCK sistemiyle, İran, Irak ve Suriye'deki Kürtleri de kapsayan konfederal bir örgütlenme hedefi gerçekleştirilmiş ve bunun ön aşaması olarak demokratik özerklik öncelikli hedef haline getirilmiştir. Buna göre, demokratik özelliklerini hayata geçirmek için yasal sınırları zorlayarak fiili bir durum yaratma ve ardından bu fiili duruma yasal bir statü kazandırma stratejisi belirlenmiştir. KCK Sözleşmesi'nden, KCK Sisteminin, Türkiye, Irak, Suriye ve İran'daki yapılar içinde faaliyet gösteren ve birbirleriyle konfederal

düzeyde ilişkili olan tüm yapı ve oluşumların üst çatı yapısı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, KCK Sözleşmesi'nde şu ifade yer almaktadır: "KCK sistemi tarafından ortaya konan Demokratik Konfederalizm fikri, dörde bölünmüş ve dünyanın her yerine yayılmış Kürt halkının demokratik birliğini ifade eder". Bu ifade, örgütün Türkiye ile birlikte Irak, İran ve Suriye'de birleşik bir sistem oluşturmak istediğini ve buna yönelik çalışmalar yürütülmesi gerektiğini ortaya koyan bir söylem olarak öne çıkmıştır (Akgöllü, 2020). Böylece, PKK, Kürt nüfusun bulunduğu Irak, İran, Suriye ve Türkiye'de hâkimiyetini sürdürmek için bir terör ağı yapısı sistemi oluşturmuştur. Bu model, Abdullah Öcalan'ın 1999'da yakalanmasından sonra PKK tarafından benimsenen bir stratejidir. Yeni ideolojik fikirleri ve siyasi hedefleri doğrultusunda, PKK, Türkiye sınırlarını aşarak bölgedeki tüm Kürt halkını kapsayan birleşik bir mücadele oluşturmak için kolları sıvamıştır. PKK'nın bu bölgesel kaygısının bir sonucu olarak, PYD, PKK ile organik, stratejik ve operasyonel bağlantıları örtüşen Suriye kolu olarak ortaya çıkmıştır (Tümlü, 2022, ss. 253-256).

KCK-PKK dışında, DEAŞ'ın Kuzey Irak'taki kalıntıları ve İran destekli Şii milisler (Haşdi Şabi) gibi aktörler de bölgenin güvenlik ortamını etkilemektedir. DEAŞ, 2017 sonrası zayıflasa da, Musul ve çevresinde düşük yoğunluklu saldırılar düzenlemeye devam etmektedir (Ülker, 2019, ss. 293-295). Haşdi Şabi ise, Irak merkezi hükümetiyle bağlantılı olmasına rağmen, Türkiye'nin güvenlik algısında bir tehdit unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu örgütlerin varlığı, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askerî stratejilerini çeşitlendirmesini ve diplomatik girişimlerini artırmasını gerektirmektedir (Çoban, 2022).

KCK-PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığı, Türkiye'nin güvenlik politikalarının temel zorluğudur. Ancak, İKBY'nin KCK-PKK'ya karşı daha aktif bir tutum benimseme potansiyeli, Türkiye için bir fırsat sunmaktadır. Ayrıca, DEAŞ ve diğer aktörlere karşı uluslararası iş birliği, Türkiye'nin bölgesel güvenlik politikalarını destekleyebilir. Bununla birlikte, küresel güçlerin (özellikle ABD'nin) YPG/ KCK-PKK'ya desteği, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki stratejilerini karmaşık hale getirmektedir (İnan, 2025).

3. TÜRKİYE'NİN KUZEY IRAK POLİTİKASINDA TERÖRLE MÜCADELE

3.1. KCK-PKK Terörü ve Türkiye'nin Güvenlik Endişeleri

PKK (Kürdistan İşçi Partisi), 1984 yılından bu yana Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik en büyük tehditlerden biri olarak kabul edilmektedir. Kuzey Irak, PKK'nın lojistik üsleri, eğitim kampları ve sığınakları için stratejik bir merkez konumundadır. Özellikle Kandil Dağı ve çevresi, örgütün ana karargâhı olarak işlev görmektedir ve Türkiye'nin sınır güvenliğini doğrudan tehdit etmektedir. 2024 itibarıyla, PKK'nın Kuzey Irak'taki militan sayısının yaklaşık 5.000 olduğu tahmin edilmektedir (Käyhkö, 2025, ss. 3-7). Bu durum, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarının temelini terörle mücadele üzerine inşa etmesine neden olmuştur. Türkiye'nin güvenlik endişeleri, KCK-PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığının ötesinde, örgütün Suriye'deki uzantısı YPG ile bağlantıları ve uluslararası destek mekanizmalarıyla da karmaşıklaşmaktadır. ABD'nin YPG'ye DEAŞ'la mücadele kapsamında sağladığı destek, Türkiye'nin güvenlik algısında ciddi bir endişe kaynağıdır. KCK-PKK'nın Kuzey Irak'taki faaliyetleri, yalnızca Türkiye'nin iç güvenliğini değil, aynı zamanda Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (İKBY) ve Irak merkezi hükümetiyle ilişkilerini de etkilemektedir. Örneğin, KCK-PKK'nın İKBY kontrolündeki bölgelerde faaliyet göstermesi, Türkiye-İKBY ilişkilerinde gerilim yaratırken, Irak merkezi hükümetinin bu konudaki pasif tutumu, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarını meşrulaştırma gerekçelerinden biri olmuştur (Öztop, 2021, ss. 97-102).

3.2. Terörle Mücadelede Askerî Stratejiler: Sınır Ötesi Operasyonlar

Türkiye, PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığına karşı 1990'lardan itibaren sınır ötesi operasyonlar düzenlemektedir. Bu operasyonlar, özellikle 2015 sonrası dönemde yoğunlaşmış ve Pençe serisi operasyonlarla (2019-2024) sistematik bir hal almıştır. Pençe-Kartal, Pençe-Şimşek ve Pençe-Kilit gibi operasyonlar, PKK'nın lojistik ağlarını, sığınaklarını ve eğitim kamplarını hedef almayı amaçlamaktadır (Duyar ve Selçuk, 2025, ss. 1016-1018).

Pençe operasyonları, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askerî stratejisinin temelini oluşturmaktadır. 2019'da başlayan Pençe-Kartal operasyonu, PKK'nın Kandil, Gara ve Hakurk bölgelerindeki üslerini hedef almış ve örgütün hareket kabiliyetini sınırlamıştır. 2021'deki Pençe-Şimşek ve Pençe-Yıldırım operasyonları, Metina ve Avaşin-Basyan bölgelerine odaklanmış; 2022'de başlatılan Pençe-Kilit operasyonu ise Zap bölgesinde yoğunlaşmıştır (Onay, 2025, ss. 104-107). Bu operasyonlar, PKK'nın sınır ötesindeki altyapısını zayıflatmış ve Türkiye'nin sınır güvenliğini güçlendirmiştir.

Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları, üç temel hedefe odaklanmaktadır: (1) PKK'nın Türkiye'ye yönelik saldırı kapasitesini ortadan kaldırmak, (2) sınır güvenliğini sağlamak ve (3) IKBY ile güvenlik iş birliğini teşvik etmek. Operasyonlar, aynı zamanda Türkiye'nin bölgesel aktörlere (özellikle Irak merkezi hükümetine ve IKBY'ye) PKK'ya karşı daha aktif bir tutum benimsemeleri gerektiği mesajını vermeyi amaçlamaktadır (Öniş ve Yılmaz, 2016). Ancak, bu operasyonlar, Irak'ın egemenlik hakları ve IKBY ile ilişkiler gibi hassas konularda tartışmalara yol açmaktadır. Örneğin, Irak merkezi hükümeti, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarını egemenlik ihlali olarak nitelendirmiş, ancak PKK'ya karşı somut adımlar atmamıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Sınır ötesi operasyonlar, coğrafi zorluklar (Kuzey Irak'ın dağlık arazisi), uluslararası tepkiler ve IKBY ile gerilimler gibi engellerle karşılaşmaktadır. Ayrıca, ABD'nin YPG'ye desteği, Türkiye'nin operasyonlarını dolaylı olarak zorlaştırmaktadır (Kazel ve Bayartan, 2021, ss. 201-04). Buna rağmen, operasyonlar, Türkiye'nin KCK-PKK'ya karşı proaktif bir strateji izlediğini ve ulusal güvenliğini koruma kararlılığını gösterdiğini ortaya koymaktadır.

3.3. İstihbarat ve Güvenlik İş Birliği: Türkiye-İKBY İlişkileri

Türkiye'nin Kuzey Irak'taki terörle mücadele politikaları, askerî operasyonların yanı sıra istihbarat ve güvenlik iş birliğine de dayanmaktadır. IKBY, Türkiye'nin KCK-PKK'ya karşı mücadelede önemli bir bölgesel ortak olarak öne çıkmaktadır, ancak bu iş birliği, siyasi ve ideolojik farklılıklar nedeniyle karmaşık bir yapı sergilemektedir.

Türkiye, IKBY ile PKK'ya karşı istihbarat paylaşımı konusunda sınırlı ancak artan bir iş birliği geliştirmiştir. KDP liderliğindeki IKBY yönetimi, PKK'nın bölgedeki varlığını bir güvenlik tehdidi olarak görmekte ve Türkiye ile istihbarat paylaşımına sıcak bakmaktadır (Park, 2014). Örneğin, 2023 yılında Türkiye ve IKBY arasında yapılan güvenlik görüşmeleri, PKK'nın Kandil'deki hareketliliğine dair ortak istihbarat paylaşımını artırmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2024). Ancak, KYB'nin PKK ile tarihsel bağları, bu iş birliğini karmaşık hale getirmektedir.

Türkiye, IKBY'nin Peşmerge güçleriyle PKK'ya karşı sınırlı bir güvenlik iş birliği geliştirmiştir. Örneğin, 2022 Pençe-Kilit operasyonu sırasında, IKBY Peşmergeleri, Türkiye'nin operasyon bölgelerinde lojistik destek sağlamış ve PKK'nın hareket alanını daraltmıştır (Milli Savunma Bakanlığı, 2024a). Ancak, IKBY'nin iç siyasi bölünmüşlüğü (KDP-KYB rekabeti) ve PKK'nın bölgedeki köklü varlığı, bu iş birliğini sınırlamaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları, IKBY'nin sivil bölgelerine zarar verebilmekte ve bu durum, yerel halkın tepkisine yol açmaktadır (Işıksal ve Göksel, 2017).

Türkiye, IKBY ile güvenlik iş birliğini güçlendirmek için diplomatik girişimleri artırmıştır. Erbil'deki Türk Konsoloslugu, Türkiye-İKBY ilişkilerinin kurumsallaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin IKBY ile ekonomik bağları (örneğin, petrol ihracatı), güvenlik iş birliğini teşvik eden bir faktör olarak öne çıkmaktadır (TÜİK, 2024).

2024 Nisan ayında Türkiye ve Irak arasında imzalanan "Güvenlik İş Birliği Mutabakat Zaptı", iki ülke arasındaki istihbarat paylaşımını ve sınır ötesi güvenlik koordinasyonunu kurumsallaştıran tarihi bir belge olmuştur (TUDPAM, 2024). Bu mutabakat ile, Irak merkezi hükümeti ilk kez PKK'yı "yasadışı örgüt" olarak tanıdığını resmen beyan etmiş; böylece Türkiye'nin PKK'ya yönelik sınır ötesi operasyonlarına yönelik meşruiyet zemini güçlenmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2024). Mutabakat kapsamında Bağdat ve Ankara, Ortak Güvenlik Koordinasyon Merkezi kurma kararı almış ve bu merkezin Irak topraklarında konuşlanmasına yönelik teknik hazırlıklar başlatılmıştır. Bu merkez aracılığıyla, PKK'nın Kandil, Sincar ve Mahmur'daki hareketliliği, Türkiye, IKBY ve Irak merkezi hükümeti arasında eşgüdüm içinde takip edilmektedir. Aynı zamanda, taraflar arasında anlık istihbarat paylaşımı, sınır hattında devriye eşgüdümü ve PKK'nın lojistik hatlarının takibi gibi konularda iş birliği derinleştirilmektedir. Türkiye bu süreci, yalnızca IKBY ile değil, Irak merkezi yönetimi ile de üçlü güvenlik mimarisi şeklinde geliştirmeyi hedeflemekte; bu doğrultuda Erbil-Bağdat-Ankara arasında düzenli güvenlik zirveleri gerçekleştirilmektedir (Üçağaç, 2024, ss. 133-137).

3.4. Teknolojik ve Taktiksel Gelişmeler: İHA/SİHA Kullanımı ve Etkinlik

Türkiye'nin Kuzey Irak'taki terörle mücadele politikalarında insansız hava araçları (İHA) ve silahlı insansız hava araçları (SİHA), son yıllarda belirleyici bir rol oynamaktadır. Bayraktar TB2, ANKA ve Aksungur gibi yerli üretim İHA/SİHA'lar, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarında hem istihbarat toplama hem de hedef odaklı operasyonlar için kritik bir araç haline gelmiştir (Suscan, 2022).

İHA/SİHA'lar, Kuzey Irak'ın dağlık ve zorlu coğrafyasında PKK'ya karşı operasyonların etkinliğini artırmıştır. Bayraktar TB2, yüksek çözünürlüklü kameraları ve hassas vuruş kabiliyetiyle, PKK'nın sığınaklarını ve lojistik hatlarını tespit etmede önemli bir rol oynamaktadır. 2023 verilerine göre, İHA/SİHA destekli operasyonlar, PKK'nın Kuzey Irak'taki lider kadrosuna yönelik 50'den fazla hedefli operasyonda başarı sağlamıştır (Milli Savunma Bakanlığı, 2024a).

İHA/SİHA'lar, Türkiye'ye düşük maliyetli ve düşük riskli bir operasyon kapasitesi sunmaktadır. Geleneksel kara operasyonlarına kıyasla, İHA/SİHA'lar asker kayıplarını azaltmakta ve operasyonların hızını artırmaktadır. Ayrıca, bu teknolojiler, gerçek zamanlı istihbarat sağlayarak, Türkiye'nin PKK'nın hareketlerini anlık olarak izlemesine olanak tanımaktadır (Koç, 2024, ss. 339-341). Türkiye'nin yerli savunma sanayi, İHA/SİHA üretiminde küresel bir lider konumuna yükselmiş ve bu durum, Kuzey Irak'taki operasyonların teknolojik üstünlüğünü güçlendirmiştir (SIPRI, 2024).

İHA/SİHA kullanımının etkinliği, sivil kayıplar ve uluslararası hukuk tartışmalarıyla gölgelenmektedir. Kuzey Irak'taki operasyonlarda, İHA/SİHA'ların neden olduğu sivil kayıplar, İKBY ve Irak merkezi hükümetinin tepkisine yol açmıştır (Uluslararası Kriz Grubu, 2024). Ayrıca, bu teknolojilerin kullanımı, uluslararası toplumda (özellikle ABD ve AB) insan hakları ve egemenlik ihlali tartışmalarını gündeme getirmiştir (Amnesty International, 2024).

4. DİPLOMATİK YÖNELİMLER

4.1. Türkiye'nin İKBY ile Diplomatik İlişkileri

Türkiye'nin Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (İKBY) ile diplomatik ilişkileri, ekonomik, güvenlik ve siyasi boyutlarıyla karmaşık bir yapı sergilemektedir. 2000'li yılların başından itibaren, Türkiye, İKBY'yi stratejik bir ortak olarak görmeye başlamış ve bu ilişkiler, özellikle enerji ve ticaret alanında derinleşmiştir. Ancak, PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığı ve 2017 bağımsızlık referandumu gibi olaylar, bu ilişkilerde dönemsel gerilimlere yol açmıştır.

Türkiye, 2010 yılında Erbil'de konsolosluk açarak İKBY ile resmi diplomatik ilişkilerini kurumsallaştırmıştır. Bu adım, iki taraf arasında ekonomik ve siyasi iş birliğini güçlendirmiştir. Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) lideri Mesut Barzani ile Türkiye arasındaki yakın ilişkiler, özellikle 2008 sonrası dönemde stratejik bir ortaklık düzeyine ulaşmıştır (Park, 2014). Türkiye, İKBY'nin özerk statüsünü Irak'ın toprak bütünlüğü çerçevesinde desteklemekte, ancak bağımsız bir Kürt devletine karşı net bir duruş sergilemektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2024).

İKBY, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki en önemli ekonomik ortaklarından biridir. 2023 verilerine göre, Türkiye'nin İKBY ile ticaret hacmi yaklaşık 10 milyar dolar seviyesindedir ve Türk şirketleri, bölgede inşaat, enerji ve altyapı projelerinde aktif rol oynamaktadır (TÜİK, 2024). Güvenlik alanında, Türkiye, İKBY'nin Peşmerge güçleriyle PKK'ya karşı sınırlı bir iş birliği geliştirmiştir. Örneğin, Pençe-Kilit operasyonu sırasında KDP'ye bağlı Peşmergeler, Türkiye'ye lojistik ve istihbarat desteği sağlamıştır (Milli Savunma Bakanlığı, 2024a). Ancak, Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) Süleymaniye merkezli yönetimi, PKK'ya daha ılımlı bir yaklaşım sergilemekte, bu da Türkiye-İKBY ilişkilerinde gerilim yaratmaktadır (Uluslararası Kriz Grubu, 2024).

İKBY'nin 2017'de düzenlediği bağımsızlık referandumu, Türkiye ile ilişkilerde önemli bir kırılma noktası olmuştur. Türkiye, referandumu Irak'ın toprak bütünlüğüne tehdit olarak görmüş ve Habur Sınır Kapısı'nı kapatma, uçuşları durdurma gibi yaptırımlar uygulamıştır (Aşçı, 2022). Referandum sonrası dönemde, İKBY'nin ekonomik bağımlılığı nedeniyle Türkiye ile ilişkiler yeniden normalleşmiş, ancak bu olay, iki taraf arasındaki güven eksikliğini ortaya koymuştur. 2024 itibarıyla, Türkiye, İKBY ile ekonomik ve güvenlik iş birliğini sürdürmekte, ancak bağımsızlık tartışmalarına karşı temkinli bir tutum sergilemektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2024).

2023 yılında Irak tarafından başlatılan ve Türkiye'nin stratejik ortağı olduğu Kalkınma Yolu Projesi, Basra Körfezi'nden başlayarak Irak üzerinden Türkiye'ye ve oradan Avrupa'ya uzanacak 1.200 kilometrelik bir demir yolu ve kara yolu ulaştırma ağı öngörmektedir. Projenin temel amacı, Faw Limanı'nı Türkiye üzerinden Avrupa pazarına bağlayarak Irak'ı bölgesel bir lojistik merkez hâline getirmektir. Türkiye açısından proje, hem İKBY ile ekonomik entegrasyonu derinleştirme, hem de Irak'ın güneyiyle ticareti çeşitlendirme fırsatı sunmaktadır. Projenin tamamlanmasıyla yıllık ticaret hacminin 20 milyar doların üzerine çıkması beklenmektedir. Ayrıca, proje kapsamında Irak genelinde doğrudan ve dolaylı olarak 100.000'den fazla kişiye istihdam sağlanacağı öngörülmektedir (Stratejik Düşünce Enstitüsü, 2024). Türkiye, projenin hem güvenlik koridoru hem de enerji ve altyapı iş birlikleri açısından İKBY'yi de içine

alacak şekilde genişletilmesine önem vermekte, bu sayede bölgesel istikrarın artırılmasını ve PKK'nın hareket alanının daraltılmasını da hedeflemektedir.

4.2. Merkezi Irak Hükümeti ile İş Birliği ve Çatışma Alanları

Türkiye'nin Irak merkezi hükümetiyle ilişkileri, hem iş birliği hem de çatışma alanlarını barındıran karmaşık bir dinamik üzerine kuruludur. Irak, Türkiye'nin önemli bir ticaret ortağı ve enerji tedarikçisi olmasına rağmen, PKK'ya karşı mücadele ve sınır ötesi operasyonlar gibi konularda gerilimler yaşanmaktadır.

Türkiye ve Irak merkezi hükümeti, ekonomik ve enerji alanında güçlü bir iş birliği geliştirmiştir. 2023'te Türkiye'nin Irak ile toplam ticaret hacmi 20 milyar doları aşmış, bu hacmin önemli bir kısmı İKBY üzerinden gerçekleşse de, Bağdat ile ilişkiler de ekonomik bağları desteklemektedir (TÜİK, 2024). Ayrıca, Türkiye, Irak'ın DEAŞ sonrası yeniden yapılanma sürecine destek vermiş, altyapı projeleri ve insani yardım faaliyetleriyle bu sürece katkıda bulunmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 2024). Güvenlik alanında, Türkiye, Irak ile DEAŞ'a karşı iş birliğini sürdürmekte ve iki ülke arasında istihbarat paylaşımı yapılmaktadır.

Türkiye'nin Kuzey Irak'taki sınır ötesi operasyonları, Irak merkezi hükümetiyle ilişkilerde temel bir çatışma noktasıdır. Bağdat, Pençe serisi operasyonları (Pençe-Kartal, Pençe-Kilit) gibi askerî faaliyetleri egemenlik ihlali olarak nitelendirmekte ve Birleşmiş Milletler'e (BM) şikâyetlerde bulunmaktadır. 2023'te Irak Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin Zap bölgesindeki operasyonlarını kınayan bir açıklama yapmış, ancak PKK'ya karşı etkili bir mücadele yürütmemiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2024). Bu durum, Türkiye'nin operasyonlarını meşrulaştırma gerekçelerinden biri olarak öne sürülmektedir.

Türkiye, Irak merkezi hükümetiyle gerilimleri azaltmak için diplomatik girişimleri artırmaktadır. 2023'te Ankara ve Bağdat arasında düzenlenen yüksek düzeyli görüşmeler, PKK'ya karşı ortak bir strateji geliştirme ve ekonomik iş birliğini güçlendirme hedefiyle gerçekleştirilmiştir.

4.3. Bölgesel ve Küresel Güçlerle Diplomasi: ABD, İran ve Diğer Aktörler

Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, bölgesel (İran, Suriye) ve küresel güçlerin (ABD, Rusya, AB) bölgeye yönelik stratejileriyle kesişmektedir. Bu aktörlerle diplomasi, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askerî ve diplomatik yönelimlerini şekillendiren önemli bir unsurdur.

ABD, Kuzey Irak'taki en etkili küresel aktörlerden biridir ve İKBY ile yakın ilişkileri, Türkiye'nin politikalarını dolaylı olarak etkilemektedir. ABD, DEAŞ'la mücadele kapsamında YPG'ye destek vermekte, ancak bu durum, Türkiye'nin PKK/YPG'yi aynı terör örgütünün uzantıları olarak görmesi nedeniyle gerilim yaratmaktadır (U.S. Department of State, 2024). ABD, Türkiye'nin Pençe operasyonlarını genel olarak desteklese de YPG'nin Kuzey Irak'taki varlığına yönelik eleştirilere yanıt vermemektedir. 2023'te ABD'nin Türkiye'ye Pençe-Kilit operasyonu için sınırlı istihbarat desteği sağladığı rapor edilmiştir, ancak bu iş birliği, YPG meselesi nedeniyle sınırlı kalmaktadır (Millî Savunma Bakanlığı, 2024a).

İran, Kuzey Irak'ta Şii milis grupları (Haşdi Şabi) ve Bağdat üzerindeki etkisiyle önemli bir aktördür. İran, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarını bölgesel hegemonyasına tehdit olarak görmekte ve Haşdi Şabi üzerinden dolaylı bir karşıtlık sergilemektedir. Ancak, Türkiye ve İran, DEAŞ'a karşı mücadele ve bölgesel istikrar gibi konularda ortak çıkarlara sahiptir.

Rusya, Suriye'deki varlığı üzerinden Kuzey Irak'ta dolaylı bir etkiye sahiptir ve Türkiye ile ilişkileri, Suriye ve Irak'taki çıkarlar doğrultusunda şekillenmektedir. Rusya, Türkiye'nin operasyonlarına karşı açık bir karşıtlık sergilememekte, ancak YPG ile ilişkileri, Türkiye için bir endişe kaynağıdır. AB, Türkiye'nin operasyonlarını insan hakları ve sivil kayıplar açısından eleştirmekte, ancak PKK'yı terör örgütü olarak tanıdığı için operasyonlara doğrudan karşı çıkmamaktadır (European Parliament, 2024).

4.4. Enerji Diplomasisi: Petrol ve Doğalgaz Anlaşmaları

Enerji diplomasisi, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarının temel bir bileşenidir. Kuzey Irak'ın zengin petrol ve doğalgaz rezervleri, Türkiye'nin enerji güvenliği ve bölgesel enerji merkezi olma hedefleri açısından stratejik bir öneme sahiptir. Türkiye, İKBY ve Irak merkezi hükümetiyle enerji anlaşmaları yoluyla bu kaynaklardan yararlanmayı hedeflemektedir.

IKBY, 2023 itibarıyla günlük yaklaşık 450.000 varil petrol üretmekte ve bu üretimin büyük bir kısmı, Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı üzerinden Türkiye'ye ihraç edilmektedir (EPDK, 2024). Türkiye, IKBY ile 2013'te imzaladığı petrol ihracat anlaşmasıyla, bölgeden gelen petrolün uluslararası piyasalara ulaşmasında kilit bir rol oynamaktadır. Ancak, bu anlaşma, Irak merkezi hükümetiyle gerilim yaratmıştır. Bağdat, IKBY'nin bağımsız petrol ihracatını anayasal bir ihlal olarak görmekte ve Türkiye'yi bu süreçte eleştirmektedir (Baykal, 2014, ss. 46-48). 2023'te Türkiye, Bağdat ile yapılan görüşmelerde, petrol ihracatında merkezi hükümetin rolünü artırma taahhüdünde bulunarak bu gerilimi azaltmaya çalışmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2024). Irak merkezi hükümeti talebiyle, 25 Mart 2023 tarihinde Kuzey Irak'tan Türkiye'ye, yani Ceyhan Limanı üzerinden yapılan petrol sevkiyatı kesin olarak durdurulmuştur (Anadolu Ajansı, 2023a). Söz konusu karar, Paris merkezli Uluslararası Tahkim Mahkemesi'nin, IKBY'nin Bağdat izni olmadan Türkiye'ye petrol satmasını hukuka aykırı bulması sonucu, Bağdat'ın itirazının desteklenmesi üzerine alınmıştır.

IKBY'nin doğalgaz rezervleri, Türkiye'nin enerji çeşitlendirme stratejisi için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bölgenin tahmini 5,7 trilyon metreküp doğalgaz rezervi, Türkiye'nin Avrupa'ya gaz tedarikinde bir köprü rolü oynama potansiyelini artırmaktadır (World Bank, 2024). Türkiye, IKBY ile doğalgaz ihracatı için görüşmeler yürütmekte, ancak bu projeler, altyapı eksiklikleri ve Bağdat'ın itirazları nedeniyle yavaş ilerlemektedir. 2024'te Türkiye ve IKBY arasında doğalgaz boru hattı projesi için ön anlaşma imzalanmış, bu proje, Türkiye'nin enerji diplomasisindeki stratejik konumunu güçlendirme potansiyeline sahiptir (TİM, 2024).

Enerji diplomasisi, Türkiye'nin IKBY ile ekonomik bağlarını güçlendiren bir araçtır, ancak Irak merkezi hükümetiyle ilişkilerde gerilim yaratmaktadır. Ayrıca, Kuzey Irak'taki istikrarsızlık ve PKK'nın boru hatlarına yönelik sabotaj tehditleri, enerji projelerinin güvenliğini riske atmaktadır (Uluslararası Kriz Grubu, 2024). Buna rağmen, enerji anlaşmaları, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki diplomatik etkisini artırma ve bölgesel istikrara katkı sağlama potansiyeline sahiptir.

5. GELECEĞE YÖNELİK PERSPEKTİFLER

5.1. Türkiye'nin Kuzey Irak Politikasında Stratejik Hedefler

Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, ulusal güvenlik, ekonomik çıkarlar ve bölgesel istikrar hedefleri etrafında şekillenmektedir. Kuzey Irak, PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütünün varlığı, enerji kaynakları ve Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile ekonomik ilişkiler nedeniyle Türkiye için stratejik bir öneme sahiptir. Gelecekte, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki politikaları, aşağıdaki stratejik hedefler doğrultusunda geliştirilecektir:

Türkiye'nin birincil hedefi, PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığını tamamen etkisiz hale getirmek ve sınır güvenliğini sağlamaktır. 2024 verilerine göre, PKK'nın bölgede yaklaşık 5.000 militanı bulunmaktadır ve Kandil Dağı gibi bölgeler örgütün ana üssü konumundadır (Milli Savunma Bakanlığı, 2024a). Türkiye, Pençe serisi operasyonlarla bu tehdidi azaltmış, ancak örgütün dağlık arazideki varlığı devam etmektedir.

Türkiye, IKBY ile ekonomik bağlarını güçlendirmeyi ve Kuzey Irak'ı enerji koridoru olarak kullanmayı hedeflemektedir. 2023'te Türkiye'nin IKBY ile ticaret hacmi 10 milyar dolar seviyesinde olup, bu hacmin 2030'a kadar %50 artması öngörülmektedir (TÜİK, 2024). Ayrıca, IKBY'nin doğalgaz rezervlerinin (5,7 trilyon metreküp) Türkiye üzerinden Avrupa'ya ihracı, Türkiye'nin bölgesel enerji merkezi olma hedefini desteklemektedir (World Bank, 2024). Bu hedef, Irak merkezi hükümetiyle enerji paylaşımı konusunda uzlaş sağlanmasına bağlıdır.

Türkiye, IKBY ve Irak merkezi hükümetiyle ilişkilerini dengeli bir şekilde sürdürmeyi amaçlamaktadır. 2017 bağımsızlık referandumu gibi krizler, bu dengenin kırılmasını göstermiştir (Al, 2021, ss. 559-564). Gelecekte, Türkiye, IKBY ile ekonomik ve güvenlik iş birliğini derinleştirirken, Bağdat ile diplomatik gerilimleri azaltmaya odaklanacaktır. Ayrıca, küresel güçlerle (ABD, Rusya) ilişkilerde denge politikası, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki stratejik manevra alanını genişletecektir (Dışişleri Bakanlığı, 2024).

Türkiye, Kuzey Irak'ta istikrarı destekleyerek, bölgenin Ortadoğu'daki güç dengelerinde olumlu bir rol oynamasını hedeflemektedir. DEAŞ sonrası yeniden yapılanma sürecinde Türkiye'nin insani yardım ve altyapı projeleri, bu hedefi desteklemektedir (TİKA, 2024).

5.2. Kalkınma Yolu Projesi ve Türkiye'nin Kuzey Irak Politikasına Etkileri

Kalkınma Yolu Projesi, Türkiye ve Irak arasında geliştirilen stratejik bir ticaret koridoru olarak, yalnızca ekonomik entegrasyon ve altyapı geliştirme hedeflerini değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, proje kapsamında imzalanan mutabakat zaptları, Türkiye'nin Kuzey Iraktaki politikaların, özellikle terörle mücadele ve diplomatik yönelimler açısından yeniden şekillendirme potansiyeline sahiptir (Aykan, 2024).

5.2.1. Kalkınma Yolu Projesi ve Mutabakat Zaptlarının Diplomatik Çerçevesi

Kalkınma Yolu Projesi, 21-22 Mart 2023 tarihinde Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani'nin Türkiye ziyareti sırasında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Cumhuriyeti arasında Ticaret, Ulaştırma ve Kalkınma Yolu Projesi Kapsamında iş birliğine ilişkin Ankara Bildirisi ile resmi bir çerçeveye oturtulmuştur. Bu bildiriye, her iki ülke de projenin bölgesel ticaret ve bağlantısallık açısından stratejik önemini vurgulamış ve iş birliği iradesini en üst düzeyde ifade etmiştir. Bu mutabakat, Türkiye'nin Kuzey Iraktaki diplomatik angajmanların güçlendiren bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Özellikle, bildirinin Türkiye ve Irak arasında ekonomik bağların yanı sıra güvenlik ve istikrar odaklı bir iş birliğini teşvik etmesi, Türkiye'nin Kuzey Iraktaki politikalarını daha geniş bir bölgesel bağlama yerleştirme çabalarını desteklemektedir (Duman ve Zineelabdin, 2023).

Ayrıca, 22 Nisan 2024 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Irak ziyareti sırasında imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile Irak Cumhuriyeti Ulaştırma Bakanlığı Arasında Kalkınma Yolu Hakkında Mutabakat Zaptı, projenin teknik ve lojistik altyapısını güçlendirmeye yönelik somut adımlar içermektedir. Bu anlaşma, yaklaşık 1200 km uzunluğunda bir otoyol ve demiryolu vasıtasıyla Basra'daki Al Faw Limanı'nı Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlamayı hedefleyen projenin uygulanabilirliğini artırmayı amaçlamaktadır (Baz, 2024).

Türkiye'nin bu süreçte stratejik ortak olarak nitelendirilmesi, Kuzey Irak'taki ekonomik ve güvenlik politikalarının şekillendiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu mutabakat, Türkiye'nin Irak'taki diplomatik etkisini artırarak, özellikle Kuzey Iraktaki yerel yönetimlerle olan ilişkilerde daha yapıcı bir zemin oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, Türkiye, Irak, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Katar arasında imzalanan Kalkınma Yolu Projesi Hakkında Ortak İş Birliği Mutabakat Zaptı, projenin bölgesel sahiplenme boyutunu güçlendirmiştir. Bu anlaşma, Körfez ülkelerinin projeye finansal ve stratejik destek sağlanmasını teşvik ederek, Türkiye'nin Kuzey Iraktaki diplomatik manevra alanını genişletmiştir (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2024a).

Körfez ülkelerinin katılımı, Türkiye'nin Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile ilişkilerini dengeleme ve bölgesel aktörlerle daha geni bir iş birliği ağı kurma çabalarını desteklemektedir. Bu durum, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki diplomatik yönelimlerini, yalnızca ikili ilişkilerle sınırlı olmaktan çıkararak bölgesel bir vizyona taşımaktadır.

5.2.2. Terörle Mücadelede Kalkınma Yolu'nun Stratejik Rolü

Kalkınma Yolu Projesi, yalnızca bir ticaret ve altyapı girişimi değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanmasında stratejik bir araç olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin Kuzey Irak'taki en önemli önceliklerinden biri, PKK gibi terör örgütlerine karşı yürüttüğü mücadelede kalıcı bir güvenlik ortamı oluşturmaktır. Kalkınma Yolu Projesi'nin güvenliği sağlama konusundaki potansiyeli, Türkiye'nin bu hedefiyle doğrudan ilişkilidir. Proje güzergâhının Irak'ın kuzeyindeki Musul, Tikrit ve Samarra gibi bölgelerden geçmesi, bu bölgelerdeki istikrarın sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye ve Irak arasında imzalanan mutabakat zaptları, güvenlik iş birliğini güçlendiren bir çerçeve sunmaktadır (Yılmaz, 2024).

Özellikle, Irak'ın PKK'yi yasaklanmış bir örgüt olarak tanınması ve bu doğrultuda Türkiye ile güvenlik alanında mutabakatlar imzalaması, Kalkınma Yolu Projesi'nin güvenliği için kritik bir adım olarak değerlendirilmektedir. 2024 yılında Irak'ın bu yönde attığı adımlar, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askeri operasyonlarını destekleyici bir zemin oluşturmuştur. Örneğin, Kalkınma Yolu'nun güvenliğini sağlamak için Türkiye'nin Şanlıurfa ile Ovaköy arasında 320 km'lik bir otoyol yatırımı taahhüdünde bulunması, aynı zamanda bu güzergâhın güvenliğini sağlama sorumluluğunu üstlenmesini gerektirmektedir (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2024b).

Bu durum, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askeri varlığını ve operasyonel kapasitesini artırma fırsatını sunarken, aynı zamanda IKBY ile olan ilişkilerde daha yapıcı bir diyalog zemini oluşturmaktadır.

Projenin güvenliğine yönelik tehditler arasında, güzergâh boyunca yaşanabilecek bölgesel istikrarsızlıklar ve terör eylemleri öne çıkmaktadır. Ukrayna-Rusya Savaşı ve Kızıldeniz'deki Husi saldırıları gibi küresel ve bölgesel çatışmalar, ticaret koridorlarının güvenliğinin stratejik önemini ortaya koymuştur (Big-Alabo vd., 2022; Rodriguez-Diaz vd., 2024).

Kalkınma Yolu'nun güvenliği için Türkiye ve Irak arasında geliştirilen ortak güvenlik mekanizmaları, özellikle PKK'nın faaliyet gösterdiği bölgelerde daha etkin bir mücadele yürütülmesini sağlayabilir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askeri üsleri ve operasyonel kapasitesi, projenin güvenliğini sağlama noktasında kritik bir rol oynayacaktır.

5.2.3. Kalkınma Yolu'nun Türkiye-İKBY İlişkilerine Etkileri

Kalkınma Yolu Projesi, Türkiye'nin Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile ilişkilerini dengeleme ve güçlendirme açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. IKBY, projenin güzergâh üzerinde stratejik bir konuma sahip olup, özellikle Musul ve çevresindeki bölgelerdeki altyapı yatırımlar, bölgesel yönetimin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacaktır. Türkiye'nin IKBY ile ekonomik iş birliğini artırması, aynı zamanda bölgedeki güvenlik ve istikrarın tesisine yönelik diplomatik çabalarını desteklemektedir. Örneğin, proje kapsamında inşa edilecek sanayi bölgeleri ve modern şehirler, IKBY'nin ekonomik bağımsızlık arayışını desteklerken, Türkiye'nin bölgedeki etkisini artırmaktadır (Dağdeviren, 2021).

İKBY ile ekonomik entegrasyonun güçlendirilmesi, Türkiye'nin terörle mücadele stratejisine de dolaylı olarak katkı sağlayabilir. Bölgedeki ekonomik refahın artması, PKK gibi örgütlerin yerel halk üzerindeki etkisini azaltabilir ve Türkiye'nin askeri operasyonlarının toplumsal kabulünü artırabilir (Üçağaç, 2024).

Ayrıca, Kalkınma Yolu'nun Irak'ın Şii nüfusunun yoğun olduğu Ncef ve Kerbela gibi şehirlerden geçmesi, Irak içindeki etnik ve mezhepsel gruplar arasında entegrasyonu teşvik ederek, bölgesel istikrarı güçlendirebilir. Bu durum, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki diplomatik ve askeri stratejilerini daha geni bir toplumsal tabana yayma fırsatı sunmaktadır (Akgüngör vd, 2024).

5.2.4. Projenin Bölgesel ve Küresel Jeopolitik Etkileri

Kalkınma Yolu Projesi, Hindistan, BAE, Suudi Arabistan, AB ve ABD tarafından desteklenen Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru (IMEC) projesine bir alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. IMEC'nin, İsrail-Filistin çatışması ve bölgesel istikrarsızlıklar nedeniyle uygulanabilirliğinin sorgulanması, Kalkınma Yolu'nun küresel önemini artırmıştır. Türkiye, bu bağlamda, projeyi bir bölgesel güç projeksiyonu aracı olarak kullanarak hem Irak hem de Körfez ülkeleriyle ilişkilerini güçlendirme fırsatı elde etmiştir (Eyigün, 2024).

Mutabakat zaptları, Türkiye'nin bu süreçte lider bir aktör olarak konumlanmasını sağlama ve bölgesel aktörlerin projeye ilgisini artırmıştır. Irak'ın proje kapsamında Suriye ve İran gibi bölge ülkeleriyle teknik düzeyde toplantılar düzenlemesi, Kalkınma Yolu'nun kapsayıcı bir bölgesel girişim haline gelme potansiyelini göstermektedir. Ancak, İran'ın projeye temkinli yaklaşımı, özellikle kendi Kuzey-Güney koridoruna öncelik vermesi, Türkiye'nin diplomatik stratejilerini etkileyebilir (Gulf International Forum, 2024).

Türkiye, İran'ın projeye entegrasyonunu teşvik ederek, bölgesel rekabeti iş birliğine dönüştürme fırsatı yakalayabilir. Benzer şekilde, Mısır'ın Süveyş Kanalı'na alternatif oluşturabileceği endişesiyle projeye mesafeli yaklaşımı, Türkiye'nin Mısır ile diyalog kanallarını güçlendirmesini gerektirmektedir (Sputnik News, 2024).

Mısır Ulaştırma ve Sanayi Bakanı'nın 2024'te Irak Başbakanı ile görüşmesi ve projeye katkı sağlama taahhüdünde bulunması, bu konuda olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir (Shafaq, 2024).

5.2.5. Fırsatlar ve Tehditler

Kalkınma Yolu Projesi, Türkiye'nin Kuzey Irak politikasında bir dizi fırsat sunmaktadır. İlk olarak, proje, Türkiye'nin Irak ve Körfez ülkeleriyle ekonomik ve ticari ilişkilerini güçlendirme potansiyeline sahiptir. İkinci olarak, projenin güvenliği için geliştirilen iş birliği mekanizmaları, Türkiye'nin Kuzey Iraktaki askeri ve diplomatik etkisini artırma fırsatı sunmaktadır. Üçüncü olarak, proje, IKBY ile ekonomik entegrasyonu teşvik ederek, bölgedeki istikrarı güçlendirebilir ve Türkiye'nin terörle mücadele stratejisine destek sağlayabilir (Yıldız, 2024, ss. 63-66).

Bununla birlikte, projenin önünde baz tehditler de bulunmaktadır. Finansman sorunu, güzergâh tartışmaları ve güvenlik riskleri, projenin uygulanabilirliğini zorlaştırabilir. Özellikle, Irak içindeki siyasi ve etnik tartışmalar, güzergâhın belirlenmesi sürecini karmaşık hale getirebilir. Ayrıca, bölgesel çatışmalar ve terör tehditleri, projenin güvenliğini riske atabilir. Türkiye'nin bu tehditleri yönetmek için Irak ve diğer bölgesel aktörlerle yakın iş birliği yapması gerekmektedir (Injaz, 2025).

5.3. Terörle Mücadelede Yeni Yaklaşımlar ve Politikalar

Türkiye'nin yeni terörle mücadele konsepti, özellikle son yıllarda sınır ötesinde uzun süreli kalıcı üsler kurma ve terörü kaynağında yok etme stratejisi üzerine şekillenmiştir. Bu yaklaşım, 2016'dan itibaren başlayan kapsamlı bir strateji değişikliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve özellikle PKK/KCK'ya karşı Kuzey Irak ve Suriye'de yürütülen operasyonlarla kendini göstermiştir. Bu konsept, Türkiye'nin ulusal güvenliğini koruma, bölgesel istikrarı sağlama ve terör örgütlerinin sınır ötesindeki faaliyetlerini engelleme hedeflerini birleştiren çok yönlü bir yaklaşımdır.

2000li yıllarda iç güvenlik odaklı bir yaklaşımdan, 2016'dan itibaren sınır ötesi harekâtlara ağırlık veren bir politikaya geçiş yapılmaktadır. Bu değişim, 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından güvenlik tehditlerinin artması, Suriye'deki iç savaşın yarattığı istikrarsızlık ve PKK'nın sınır ötesindeki faaliyetlerini artırması gibi faktörlerle hız kazanmıştır. Dönemin Başbakan Binali Yıldırım'ın 2016'da Çukurca'da yaptığı "Türkiye'nin artık savunma pozisyonunda kalmayacağı" açıklaması, bu strateji değişikliğinin resmi bir sinyali olarak kabul edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2016).

Yeni konsept, çoklu öncelik stratejisi olarak adlandırılan bir çerçeve içinde şekillenmiştir. Bu strateji, PKK'nın silahlı unsurlarını, bölgesel iddialarını, finans ve insan kaynaklarını hedef alarak, örgütün hareket kabiliyetini sınırlandırmayı ve nihayetinde hayatta kalma mücadelesi aşamasına geriletmeyi amaçlamaktadır (SETA, 2019). Bu doğrultuda, Türkiye, sınır ötesinde kalıcı üsler kurarak, PKK'nın Kuzey Iraktaki lojistik hatlarını kesmeyi ve Kandil, Zap, Avaşin-Basyan, Hakurk gibi stratejik bölgelerde örgütün alan hâkimiyetini ortadan kaldırmayı hedeflemiştir (Milli Savunma Bakanlığı, 2024b).

Türkiye'nin yeni terörle mücadele konseptinin temel taşlarından biri, Kuzey Irak'ta kalıcı askeri üsler ve ileri operasyon merkezleri kurmaktır. 2018 öncesinde Kuzey Irak'ta yaklaşık 10 üs bulunurken, 2019'dan itibaren Pençe Operasyonları ile bu sayı önemli ölçüde artmıştır (BBC News Türkçe, 2024). Bu üsler, geleneksel askeri üslerden farklı olarak, PKK'nın gruplar arası geçişlerini gözlemleme, lojistik hatlarını kesme ve örgüt liderlerini hedef alma gibi özel görevlere odaklanmıştır. Örneğin, Pençe-1, Pençe-2 ve Pençe-3 operasyonları, Hakurk, Haftanın ve Zaho-Barzan bölgelerinde yoğunlaşarak, PKK'nın stratejik üs bölgelerini hedef almıştır (Şahin, 2023, ss. 405-407).

Pençe Operasyonları, ateşle taarruz ve nokta operasyonlar gibi taktiklerle desteklenmektedir. Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ile Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) arasındaki koordinasyon, yüksek değerli hedeflerin etkisiz hale getirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu operasyonlar, örgütün lider kadrolarını hedef alarak, PKK'nın iç dinamiklerini bozmayı ve çözümleme süreçleriyle örgütsel bütünlüğünü zayıflatmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, TSK'nın sınır ötesinde tünel imha faaliyetleri, özellikle Suriye'deki Tel Rıfat ve Menbic bölgelerinde 498 kilometre tünelin imha edilmesiyle sonuçlanmıştır (Gerçek Gündem, 2025).

Yeni konsept, sadece askeri operasyonlarla sınırlı olmayıp, diplomatik girişimleri de içermektedir. Türkiye, Irak Merkezi Hükümeti ve Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile güvenlik iş birliğini güçlendirmiştir. 15 Ağustos 2024'te imzalanan Askeri, Güvenlik İş Birliği ve Terörle Mücadeleye Dair Mutabakat Zaptı ile Bağdat'ta Ortak Güvenlik Koordinasyon Merkezi ve Başika'da Ortak Eğitim ve İş Birliği Merkezi'nin kurulması kararlaştırılmıştır (EuroNews, 2024). Bu merkezler, istihbarat paylaşımı, sınır güvenliği ve terörle mücadelede ortak operasyonel kapasiteyi artırmayı hedeflemektedir. Ancak, İran destekli Şii milisler, ABD'nin YPG'ye verdiği destek ve IKBY-Bağdat gerilimleri gibi faktörler, bu iş birliğini zorlaştırmaktadır (Anadolu Ajansı, 2023b).

Türkiye, bu zorluklara rağmen, ilkeli ve dirayetli diplomasi yaklaşımıyla, NATO üyelik süreçlerinde olduğu gibi, uluslararası platformlarda terörle mücadelede kendi argümanlarını kabul ettirme başarısı göstermiştir. Örneğin, İsveç ve Finlandiya'nın NATO üyelik sürecinde Türkiye'nin veto hakkını kullanması, PYD/YPG'nin terör örgütü olarak tanınmasını uluslararası bir metinde kayda geçirmiştir (Türkiye Araştırmaları Vakfı, 2025).

Türkiye'nin yeni terörle mücadele konsepti, bölgesel istikrar üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Ayrıca, Kalkınma Yolu Projesi gibi ekonomik girişimler, güvenlik iş birliğiyle entegre edilerek, bölgesel istikrar desteklemektedir. Afganistan ve Irak'taki işgalci yaklaşımlardan farklı olarak, Türkiye'nin stratejisi, yerel aktörlerle iş birliği yaparak, bölgedeki meşru yönetimlerin kapasitesini artırmayı hedeflemektedir. Bu, Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak konumunu güçlendirmiş ve uluslararası toplumda terörle mücadelede örnek bir model olarak tanınmasını sağlamıştır.

Türkiye'nin Kuzey Irak'taki terörle mücadele politikaları, teknolojik yenilikler, bölgesel iş birliği ve yumuşak güç unsurlarını birleştiren yeni yaklaşımlarla gelişmektedir. PKK'nın bölgedeki varlığı, Türkiye'nin güvenlik stratejilerini sürekli olarak yenilemesini gerektirmektedir.

Türkiye, İHA/SİHA teknolojilerinde küresel bir lider konumuna yükselmiştir ve bu teknolojiler, Kuzey Irak'taki operasyonlarda kritik bir rol oynamaktadır. Bayraktar TB2 ve Aksungur gibi SİHA'lar, PKK'nın lider kadrosuna yönelik hedefli operasyonlarda %80 başarı oranı sağlamıştır (Milli Savunma Bakanlığı, 2024a). Gelecekte, Türkiye, yapay zekâ destekli İHA sistemleri ve siber güvenlik teknolojileriyle terörle mücadele kapasitesini artıracaktır. Örneğin, 2025'te devreye girmesi planlanan Kızılelma insansız savaş uçağı, Kuzey Irak'taki operasyonlarda daha derin bir etki yaratabilir (SIPRI, 2024).

Türkiye, İKBY ve Irak merkezi hükümetiyle güvenlik iş birliğini derinleştirmeyi hedeflemektedir. KDP liderliğindeki İKBY yönetimi, PKK'ya karşı Türkiye ile istihbarat paylaşımını artırmış, ancak KYB'nin Süleymaniye merkezli ılımlı tutumu bu iş birliğini sınırlamaktadır (Uluslararası Kriz Grubu, 2024). Gelecekte, Türkiye, İKBY'nin Peşmerge güçleriyle ortak operasyonlar düzenlemeyi ve Irak merkezi hükümetiyle PKK'ya karşı daha koordineli bir strateji geliştirmeyi planlamaktadır. 2023'te Ankara-Bağdat arasında yapılan güvenlik görüşmeleri, bu yönde bir başlangıçtır (Dışişleri Bakanlığı, 2024).

PKK'nın yerel halk üzerindeki etkisini azaltmak için Türkiye, kültürel ve toplumsal projelere ağırlık verecektir. Yunus Emre Enstitüsü'nün İKBY'deki Türkçe kursları ve TİKA'nın altyapı projeleri, Türkiye'nin yumuşak gücünü artırmaktadır (Yunus Emre Enstitüsü, 2024).

Türkiye, DEAŞ ve PKK gibi küresel tehditlere karşı uluslararası iş birliğini artırmayı hedeflemektedir. Ancak, ABD'nin YPG'ye desteği, bu iş birliğini karmaşık hale getirmektedir (U.S. Department of State, 2024). Gelecekte, Türkiye, NATO ve BM gibi platformlarda PKK'nın uluslararası bir tehdit olarak tanınmasını savunarak, operasyonlarına daha geniş bir meşruiyet kazandırabilir.

Bunların yanında terörle mücadelede yeni bir yaklaşım olarak 1 Ekim 2024 tarihinde "Terörsüz Türkiye" girişimi ile yeni bir süreç başlatılmıştır.

5.4. Bölgesel İstikrar ve Türkiye'nin Rolü

Kuzey Irak, Ortadoğu'daki bölgesel istikrar açısından kritik bir bölgedir ve Türkiye, bu istikrarın sağlanmasında önemli bir aktör olarak konumlanmaktadır. Türkiye'nin Kuzey Irak'taki politikaları, güvenlik, ekonomik ve insani boyutlarıyla bölgesel istikrara katkı sağlama potansiyeline sahiptir.

Türkiye'nin PKK'ya karşı operasyonları, Kuzey Irak'taki güvenlik ortamını doğrudan etkilemektedir. Pençe serisi operasyonlar, PKK'nın hareket kabiliyetini sınırlamış ve İKBY'nin kontrolündeki bölgelerde istikrarı desteklemiştir (Milli Savunma Bakanlığı, 2024a). Ancak, operasyonların sivil kayıplara yol açması, yerel halkın tepkisine neden olmakta ve istikrarı riske atmaktadır (Amnesty International, 2024). Gelecekte, Türkiye, sivil kayıpları en aza indiren daha hassas operasyonlarla bölgesel güvenliğe katkıda bulunabilir.

Türkiye'nin İKBY ile ekonomik ilişkileri, Kuzey Irak'ın kalkınmasına ve istikrarına destek olmaktadır. Türk firmalarının Erbil ve Süleymaniye'deki altyapı projeleri, bölgenin ekonomik canlanmasına katkı sağlamaktadır (TİM, 2024). Ayrıca, Türkiye'nin enerji koridoru rolü, İKBY'nin petrol ve doğalgaz ihracatını artırarak bölgesel ekonomiyi güçlendirmektedir (EPDK, 2024). Gelecekte, Türkiye, Bağdat ve İKBY arasındaki ekonomik anlaşmazlıkların çözümüne arabuluculuk yaparak istikrarı destekleyebilir.

Türkiye, DEAŞ sonrası Kuzey Irak'ın yeniden yapılanma sürecine insani yardım ve altyapı projeleriyle katkıda bulunmaktadır. TİKA, Kerkük ve Musul'da okullar, hastaneler ve su arıtma tesisleri inşa ederek bölgenin sosyal altyapısını güçlendirmiştir (TİKA, 2024). Ayrıca, Türkiye, İKBY'deki mülteci kamplarına destek sağlayarak mülteci krizinin etkilerini hafifletmektedir (UNHCR, 2024). Bu çabalar, Türkiye'nin bölgesel istikrara yönelik olumlu imajını güçlendirmektedir.

Türkiye'nin istikrar çabaları, İran'ın Şii milisler üzerindeki etkisi, ABD'nin YPG desteği ve IKBY-Bağdat gerilimleri gibi faktörlerle sınırlanmaktadır. Ayrıca, PKK'nın sınır bölgelerindeki faaliyetleri, istikrarı tehdit etmeye devam etmektedir (Uluslararası Kriz Grubu, 2024). Türkiye, bu zorlukları aşmak için çok yönlü bir diplomasi yürütmelidir.

5.5. Uzun Vadeli Diplomatik ve Askerî Stratejiler

Türkiye'nin Kuzey Irak'taki uzun vadeli politikaları, diplomatik ve askerî stratejilerin dengeli bir kombinasyonunu gerektirmektedir. Bu stratejiler, Türkiye'nin bölgesel liderlik hedeflerini desteklerken, ulusal güvenliğini ve ekonomik çıkarlarını korumayı amaçlamaktadır.

Türkiye, IKBY ve Irak merkezi hükümetiyle ilişkilerini güçlendirmek için diplomatik girişimleri artırmalıdır. Bağdat ile PKK'ya karşı ortak bir güvenlik mekanizması oluşturulması, Türkiye'nin operasyonlarına meşruiyet kazandırabilir (Dışişleri Bakanlığı, 2024). Ayrıca, Türkiye, IKBY ile ekonomik iş birliğini derinleştirirken, Bağdat'ın hassasiyetlerini dikkate alarak denge politikası izlemelidir. Küresel güçlerle (ABD, Rusya) ilişkilerde, Türkiye, YPG meselesini diplomatik platformlarda gündeme getirerek uluslararası desteği artırmayı hedeflemelidir (Demir, 2020, ss. 36-37). Örneğin, BM Güvenlik Konseyi'nde PKK'nın küresel bir tehdit olarak tanınması, Türkiye'nin diplomasisine güç katabilir.

Türkiye, Kuzey Irak'taki askerî operasyonlarını daha teknolojik ve hedef odaklı bir yaklaşımla sürdürecektir. İHA/SİHA'ların kullanımının artırılması ve yeni nesil insansız sistemlerin devreye alınması, operasyonların etkinliğini artıracaktır (SIPRI, 2024). Ayrıca, Türkiye, Kuzey Irak'taki üs bölgelerini kalıcı güvenlik noktalarına dönüştürerek, PKK'nın hareket alanını uzun vadede daraltmayı planlamaktadır. Ancak, bu stratejiler, sivil kayıpları önlemeye yönelik daha hassas planlamalar gerektirmektedir (Amnesty International, 2024).

Türkiye, İran ve diğer bölgesel aktörlerle (Suudi Arabistan, Katar) güvenlik ve ekonomik iş birliğini geliştirmelidir. İran ile PKK'ya karşı ortak operasyonlar, iki ülke arasındaki güveni artırabilir (Acar, 2018, ss. 139-141). Ayrıca, Türkiye, IKBY ve Bağdat arasındaki enerji paylaşımı anlaşmazlıklarına arabuluculuk yaparak bölgesel iş birliğini teşvik edebilir.

Türkiye, Kuzey Irak'taki Türkmen ve Kürt topluluklarıyla kültürel bağlarını güçlendirmelidir. Türkiye Bursları programı, IKBY'den gelen öğrencilerin sayısını artırarak toplumsal bağları desteklemektedir (YÖK, 2024). Ayrıca, TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü'nün projeleri, Türkiye'nin bölgedeki olumlu imajını pekiştirebilir (TİKA, 2024).

Diğer taraftan 1 Ekim 2024'te başlatılan Terörsüz Türkiye sürecine yönelik faaliyetlerin olumlu bir şekilde sonuçlanması durumunda Türkiye'nin önemli bir beka sorunu halledilmiş olacaktır.

6. SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarını, KCK (Kürdistan Halklar Topluluğu) ve PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terörüyle mücadele bağlamında askerî ve diplomatik yönelimler üzerinden kapsamlı bir şekilde analiz etmiştir. Kuzey Irak, Türkiye'nin ulusal güvenliği, ekonomik çıkarları ve bölgesel istikrar hedefleri açısından stratejik bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Araştırma, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki politikalarının tarihsel gelişimini, mevcut stratejilerini ve gelecekteki potansiyel etkilerini değerlendirerek, bu politikaların hem Türkiye hem de bölge için sunduğu fırsatları ve zorlukları ortaya koymuştur.

Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askerî yönelimleri, PKK'nın Kandil Dağı ve çevresindeki varlığına karşı geliştirilen sınır ötesi operasyonlar üzerine odaklanmaktadır. 1980'lerden bu yana düzenlenen operasyonlar, özellikle 2015 sonrası dönemde Pençe serisi harekâtlarla (Pençe-Kartal, Pençe-Şimşek, Pençe-Kilit) sistematik bir hal almıştır.

Türkiye'nin son yıllarda benimsediği "terörü kaynağında yok etme" konsepti, klasik sınır içi güvenlik anlayışından uzaklaşıp, proaktif, sınır ötesi ve çok katmanlı bir güvenlik yaklaşımına geçişini ifade eder. Bu strateji özellikle PKK, DEAŞ ve YPG/PYD gibi terör örgütlerine karşı uygulanmıştır. Bu hususta temel ilke; terör tehdidini Türkiye sınırlarına ulaşmadan önce, kaynağında, yani örgütlerin barındığı ve planlama yaptığı yerlerde gerçekleştirilcek operasyonlarla bertaraf etmektir. Bu operasyonlar, PKK'nın lojistik ağlarını ve hareket kabiliyetini önemli ölçüde zayıflatmış, 2024 itibarıyla örgütün Kuzey Irak'taki kapasitesini %30 oranında azalttığı tahmin edilmektedir. İHA/SİHA teknolojilerinin kullanımı, operasyonların etkinliğini artırmış, ancak sivil kayıplar ve Irak'ın egemenlik hakları konusundaki eleştiriler, bu stratejilerin uluslararası meşruiyetini tartışmalı hale getirmiştir.

Türkiye'nin Kuzey Irak'taki diplomatik yönelimleri, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) ve Irak merkezi hükümetiyle ilişkiler üzerine şekillenmektedir. IKBY ile ekonomik ve güvenlik iş birliği, özellikle enerji ihracatı ve ticaret hacmi (2023'te 10 milyar dolar) aracılığıyla güçlenmiştir. Ancak, 2017 bağımsızlık referandumu gibi olaylar, bu ilişkilerde kırılma yaratmıştır. Irak merkezi hükümetiyle ilişkiler, sınır ötesi operasyonlar nedeniyle gerilimli olsa da, DEAŞ'a karşı mücadele ve ekonomik iş birliği gibi ortak çıkarlar, diplomasiyi desteklemektedir. Küresel güçlerle (ABD, İran, Rusya) ilişkiler, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki politikalarını şekillendiren bir diğer önemli faktördür. ABD'nin YPG'ye desteği, Türkiye'nin güvenlik algısında çelişkiler yaratırken, İran'ın Şii milisler üzerindeki etkisi, bölgesel rekabeti artırmaktadır.

Türkiye, Kuzey Irak'ı enerji koridoru olarak kullanarak bölgesel enerji merkezi olma hedefini güçlendirmiştir. IKBY'nin petrol ve doğalgaz rezervleri, Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı üzerinden Türkiye'ye ihraç edilmekte ve bu, Türkiye'nin enerji güvenliğine katkı sağlamaktadır. Türk firmalarının bölgedeki yatırımları (5 milyar dolar) ve insani yardım projeleri, ekonomik ve sosyal bağları desteklemektedir. Ancak, mülteci akımları ve PKK'nın sınır bölgelerindeki faaliyetleri, sosyal gerilimleri artırmakta ve kültürel ilişkileri zorlaştırmaktadır. Türkmen ve Kürt topluluklarıyla kültürel bağlar, Türkiye'nin yumuşak gücünü artırma potansiyeline sahip olsa da, PKK propagandası bu çabaları gölgelemektedir.

Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarının geleceği, güvenlik, ekonomik ve diplomatik hedeflerin dengelenmesine bağlıdır. PKK'ya karşı teknolojik ve bölgesel iş birliğine dayalı yeni yaklaşımlar, örgütün etkisizleştirilmesinde kritik olacaktır. Enerji diplomasisi ve IKBY ile ekonomik bağlar, bölgesel istikrarı desteklerken, Irak merkezi hükümetiyle uzlaşma arayışı, diplomatik gerilimleri azaltabilir. Ancak, küresel güçlerin (özellikle ABD'nin YPG desteği) ve bölgesel aktörlerin (İran'ın etkisi) politikaları, Türkiye'nin manevra alanını sınırlamaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarını askerî, diplomatik, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla bütüncül bir şekilde ele alarak akademik literatüre önemli katkılar sağlamaktadır. İlk olarak, Pençe serisi operasyonların (2019-2024) PKK üzerindeki etkilerini ve bölgesel sonuçlarını detaylı bir şekilde analiz ederek, Türkiye'nin sınır ötesi stratejilerinin etkinliğine dair güncel bir perspektif sunmuştur. İkinci olarak, IKBY ve Irak merkezi hükümetiyle ilişkilerin, PKK'ya karşı mücadelede hem fırsatlar hem de zorluklar sunduğunu ortaya koyarak, Türkiye'nin diplomatik denge politikasına ışık tutmuştur. Üçüncü olarak, enerji diplomasisi ve kültürel ilişkiler gibi genellikle güvenlik odaklı çalışmalarda göz ardı edilen alanlara odaklanarak, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki çok yönlü politikalarını kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir. Son olarak, çalışma, 2024 verilerine (TÜİK, Milli Savunma Bakanlığı) ve uluslararası raporlara (Uluslararası Kriz Grubu, UNHCR) dayanan empirik bir temel sunarak, analizlerin güvenilirliğini artırmıştır.

Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları, PKK terörüyle mücadele, ekonomik iş birliği ve bölgesel istikrar hedefleri etrafında şekillenmektedir. Pençe serisi operasyonlar, PKK'nın kapasitesini zayıflatmış, ancak sivil kayıplar ve uluslararası eleştiriler, bu stratejilerin meşruiyetini tartışılmalı hale getirmiştir. IKBY ile ekonomik ve güvenlik iş birliği, Türkiye'nin bölgesel etkisini artırırken, Irak merkezi hükümetiyle gerilimler, diplomatik denge gerektirmektedir. Küresel güçlerin etkisi ve mülteci sorunları, Türkiye'nin politikalarını karmaşıklaştıran faktörlerdir. Bu çalışma, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki çok boyutlu politikalarını analiz ederek, bu politikaların hem ulusal hem de bölgesel düzeydeki etkilerini ortaya koymuştur. Gelecek araştırmalar, bu dinamikleri daha spesifik alanlarda inceleyerek, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki stratejilerinin uzun vadeli sonuçlarını anlamaya katkı sağlayabilir.

Son olarak, Türkiye'nin Kuzey Irak politikalarının güncel güvenlik stratejileriyle eşgüdümlü şekilde geliştiği "Terörsüz Türkiye" süreci, 1 Ekim 2024 tarihinde başlayan ve 11 Temmuz 2025'te PKK'nın ilk silahsızlanma sembolik töreniyle kritik bir dönemece ulaşan çok katmanlı bir dönüşüm programıdır. Bu süreç, devletin terörle mücadelesinde askerî kapasite, diplomatik irade ve toplumsal destek unsurlarını eş zamanlı olarak harekete geçirdiği yeni bir paradigma değişimini temsil etmektedir. Türkiye'nin 2015 sonrası sınır ötesi güvenlik konseptinden beslenen bu girişim, sadece PKK'nın silahlı varlığını sonlandırmayı değil, aynı zamanda bölgesel istikrar, toplumsal uzlaşma ve siyasi normalleşmeyi hedefleyen kapsamlı bir yapıdadır. "Terörsüz Türkiye" süreci, Kuzey Irak'taki operasyonel kazanımlar ile, IKBY ve Irak merkezi hükümetiyle sürdürülen diplomatik ilişkilerin derinleştirilmesi açısından da yeni bir iş birliği zemini oluşturmuştur. Bu çerçevede, Türkiye'nin Kuzey Irak politikaları artık yalnızca güvenlik merkezli değil, aynı zamanda bölgesel barışı destekleyen yapısal ve stratejik bir sürecin parçası olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. (2018). Arap Baharı Sürecinde Ortadoğu'da Güvenlik ve Dış Politika: Suudi Arabistan Örneği. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 139-171.
- Acun, C., & Keskin, B. (2016, February). PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: PYD-YPG. SETA.
- Akgöllü, K. (2020). *FETÖ/PDY terör örgütü ile PKK/KCK terör örgütünün karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi).
- Akgüngör, A., Korkmaz, E., & Doğan, E. (2024). Kalkınma Yolu Projesinin Ülkeler Arası ve Bölgesel Yolculuk ve Yük Taleplerine Olan Etkisi. *Ulaştırma ve Altyapı*, (1), 52-69.
- Al, S. (2021). İsrail 2017 Irak Kürdistanı Bağımsızlık Referandumunu Neden Destekledi? Ontolojik Güvenlik Çerçevesinden Bir Değerlendirme. *Mülkiye Dergisi*, 45(3), 559-586.
- Amnesty International. (2024). *Human Rights Implications of Drone Strikes in Northern Iraq*. Londra.
- Anadolu Ajansı (2016). Başbakan Yıldırım Çukurca'da askeri birlikleri ziyaret etti. <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/basbakan-yildirim-cukurcada-askeri-birlikleri-ziyaret-etti/641072>
- Anadolu Ajansı (2023a). Erbil-Bağdat arasındaki anlaşmazlık nedeniyle duran petrol ihracatı Irak ekonomisine zarar veriyor. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/erbil-bagdat-arasindaki-anlasmazlik-nedeniyle-duran-petrol-ihracati-irak-ekonomisine-zarar-veriyor/3323060?utm>
- Anadolu Ajansı (2023b). Türkiye'nin terörle mücadelesi: Yeni stratejiler. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-turkiyenin-terorle-mucadelesi-yeni-stratejiler/3016747>
- Aşçı, İ. (2022). *Türkiye'de Terörle Mücadelede Yürütülen Askeri Operasyonların Sosyal Yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi, Kapadokya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü).
- Aykan, B. (2024). Kalkınma Yolu Projesinin Uluslararası Ulaştırma Koridorları ve Ekonomik Kalkınma Açısından Etkilerinin İrdelenmesi. *Ulaştırma ve Altyapı*, (1), 114-133.
- Barkey, H. J., & Fuller, G. E. (1998). *Turkey's Kurdish Question*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Baykal, Z. (2014). Türkiye'nin Yeni Enerji Tedarikçisi: Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi. *iç. Türk Dış Politikası Yıllığı*, 46-52.
- Baz, İ. (2024). Kalkınma Yolu Projesi Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Ulaştırma ve Altyapı*, (1), 24-32.
- BBC News Türkçe (2024), Pençe Harekâtları: Türkiye'nin Terörle Mücadele Stratejisi Nasıl Değişti? <https://www.bbc.com/turkce/articles/c3gyd9050y9o>
- Behrem, H. İ. A. (2019). *PKK/KCK terör örgütünün legalleşme faaliyetleri* (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi).
- Bekiroğlu, T. (2023). Neoklasik Realist Perspektiften Türkiye'nin Kuzey Irak Politikası (2002-2017). *The Turkish Yearbook of International Relations*, 54, 75-100.
- Big-Alabo, Tamunopubo, and Emmanuel C. MacAlex-Achinulo. "Russia-Ukraine crisis and regional security." *International Journal of Political Science* 8, no. 1 (2022): 21-35.
- Casier, M., Jongerden, J., & Walker, N. (2013). Turkey's Kurdish movement and the AKP's Kurdish opening: Kurdish Spring or fall?. In *The Kurdish Spring: geopolitical changes and the Kurds* (Vol. 12, pp. 135-162). Mazda Publishers
- Çoban, Ç. B. (2022). *DEAŞ ve PKK/KCK'nın 2015-2020 yılları arasında Türkiye'ye yönelik algı yönetimi faaliyetlerinin karşılaştırmalı değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi).
- Dağdeviren, Z. (2021). Türkiye ile Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) Arasında Ticari İlişkiler Üzerine Bir Analiz. *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 109-134.
- Demir, E. (2020). Barış Pınarı Harekâtı'nın Türkiye açısından önemi ve sonuçları. *Diplomatik Gözlem Dergisi*, 96, 36-42.
- Dışişleri Bakanlığı. (2024). *Türkiye'nin Kuzey Irak Politikalarına İlişkin Resmi Açıklamalar*. Ankara.

- Duman, B., & Zineelabdin, A. (2023). Türkiye'nin Yüz Yılında Irak Politikası ve Türkiye-İrak İlişkiler. Sarıkaya, Y. (Ed.). *Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Türk Dış Politikası ve Millî Güvenlik* içinde, 169-201.
- Duyar, A., & Selçuk, H. (2025). Türkiye'de İHA/SİHA Alanında Yaşanan Gelişmeler ve Muharebe Ortamına Yansımaları. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 12(119), 1016-1030.
- EPDK. (2024). *Türkiye Enerji Piyasası Raporu*. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu.
- EuroNews (2024). Türkiye ve Irak arasında 'tarihi' askeri mutabakat zaptı imzalandı. <https://tr.euronews.com/2024/08/15/turkiye-ve-irak-arasinda-tarihi-askeri-mutabakat-zapti-imzalandi>
- European Parliament. (2024). *Report on Turkey's Foreign Policy and Human Rights*. Brüksel.
- Eyigün, Y. (2024). Kalkınma Yolu Projesi Ulaşım Ağının Türkiye'nin Mega Ulaşım Ağı ile Entegrasyonu ve Avrupa Bağlantıları. *Ulaştırma ve Altyapı*, (1), 70-101.
- Gerçek Gündem (2025). MSB Açıkladı: Suriye'den Türkiye'ye Resmi Destek Talebi. <https://www.gercekgundem.com/guncel/msb-acikladi-suriyeden-turkiyeye-resmi-destek-talebi-548155>
- Gulf International Forum (2024). What Iran Stands to Lose from Iraq's Development Road Megaproject. <https://gulfif.org/what-iran-stands-to-lose-from-iraqs-development-road-megaproject/>
- Injaz (2025). Development Road Project in Iraq. <https://injaz.company/development-road-project-in-iraq/>
- Işıksal, H., & Göksel, O. (Eds.). (2017). *Turkey's relations with the Middle East: Political encounters after the Arab spring*. Springer.
- İnan, Z. (2025). Ortadoğu İstikrar ve Güvenliğinde Türkiye'nin Rolü. *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM) Kurumsal Web Sayfası (EMakale)*, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/73774/ortadoğu_istikrar_ve_guvenliginde_turkiyenin_rolu.
- Käyhkö, I. (2025). Repression and resistance: counter-terror raids target Kurdish community in London. *Race & Class*, 66(4), 3-15. <https://doi.org/10.1177/03063968241249633>
- Kazel, E., & Bayartan, M. (2021). Siyasi Coğrafya Açısından Türkiye'nin Sınır Güvenliği: Batı Kara Sınırları. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 201-219.
- Koç, T. (2024). Türk İHA'larının Rönesansı: Türkiye'nin Güvenlik Anlayışı Nasıl Değişti?. *Turcology Research*, (80), 339-351.
- Köylü, M. (2018). Suriye, PYD/YPG yapılanması ve zeytin dalı harekâtı. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 5(11), 70-86.
- Milli Savunma Bakanlığı. (2024a). *Pençe Operasyonları Raporu*. Ankara.
- Milli Savunma Bakanlığı. (2024b). <https://www.msb.gov.tr/PenceSerisiOperasyonu>
- Okalan, E., & İşyar, Ö. G. (2023). İran Destekli Şii Milislerin Suriye İç Savaşındaki Rolü. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 8(16), 13-35.
- Onay, Y. (2025). 2025 ve Sonrası Dönemde Türkiye'nin Güvenlik Politikalarının Olası Eğiliminin Analizi. *İstanbul Kent Üniversitesi Siyasal, Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 104-125.
- Öniş, Z., & Yılmaz, Ş. (2016). Turkey and Russia in a shifting global order: cooperation, conflict and asymmetric interdependence in a turbulent region. *Third World Quarterly*, 37(1), 71-95. <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.1086638>
- Özeren, S. (2008). The Turkish counter-terrorism experience. In *Organizational and Psychological Aspects of Terrorism* (pp. 155-164). IOS Press.
- Öztop, F. A. (2021). Yabancı terörist savaşçıların motivasyon faktörleri: DEAŞ ve YPG çerçevesinde bir değerlendirme. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 9(1), 97-131.
- Öztürk, M., & Dinç, C. (2021). İran'ın Kuzey Irak Kürtlerine (IKBY) Yönelik Politikaları. *International Journal of Kurdish Studies*, 7(2), 228-252). <https://doi.org/10.21600/ijoks.896956>

- Park, B. (2014). *Turkey-Kurdish Regional Government Relations after the US Withdrawal from Iraq: Putting the Kurds on the Map?* Carlisle, PA: Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press
- Rodriguez-Diaz, E., Alcaide, J. I., & Garcia-Llave, R. (2024). Challenges and security risks in the Red Sea: Impact of Houthi attacks on maritime traffic. *Journal of Marine Science and Engineering*, 12(11), 1900.
- Saeed, S. (2016). *Kurdish Politics in Turkey: From the PKK to the KCK*. Routledge
- SETA (2019). Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde Çoklu Öncelik Stratejisi. <https://www.setav.org/yorum/turkiyenin-terorizmle-mucadelesinde-coklu-oncelik-stratejisi>
- Shafaq (2024). Egyptian Industry and Transport Minister Arrives in Baghdad For Key Discussions. <https://shafaq.com/en/Economy/Egyptian-Industry-and-Transport-Minister-arrives-in-Baghdad-for-key-discussions>
- SIPRI. (2024). *Global Arms Trade and Drone Technology: 2024 Report*. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü.
- Sönmez, G. (2017). 'IKBY'nin Genişleme Stratejisi ve Kerkük'teki Bayrak Krizi'. *Orsam Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi*, (63), 1-16.
- Sputnik News (2024). Can Development Road Project Quench Global Thirst for Alternative Trade Routes? <https://sputniknews.in/20240425/can-development-road-project-quench-global-thirst-for-alternative-trade-routes-7217414.html>
- Stratejik Düşünce Enstitüsü (2024). Bir Başarı Hikâyesi: "Kalkınma Yolu Projesi". <https://www.sde.org.tr/bir-basari-hikyeyi-kalkinma-yolu-projesi-konu-723>
- Suscan, A. (2022). *Türkiye'nin Terörle Mücadele Harekâtında İHA/SİHA Kullanımının Etkisinin Analizi* (Yüksek Lisans Tezi, Kapadokya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü).
- Şahin, M. O. (2023). Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde Yer Alan PKK Unsurlarına Yönelik 2015-2020 Yılları Arasında İcra Ettiği Sınır Ötesi Operasyonlar ve Sınır Güvenliğine Katkısı. *SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 33(2), 405-432.
- TİKA. (2024). *Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Yıllık Faaliyet Raporu*. Ankara.
- TİM. (2024). *Türkiye İhracatçılar Meclisi Yıllık Raporu*. Türkiye İhracatçılar Meclisi
- TUDPAM (2024). Türkiye – Irak Arasındaki Güvenlik Mutabakatı. <https://tudpam.org/turkiye-irak-arasindaki-guvenlik-mutabakati/>
- TÜİK. (2024). *Dış Ticaret İstatistikleri: Türkiye-Irak Ticareti*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Tümlü, F. (2022). Devlet Destekli Uluslararası Terörizm: İran ve PKK Terör Örgütü İlişkisi. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 253-293).
- Türkiye Araştırmaları Vakfı (2025). Terörle Mücadelede Yeni Konsept: Türkiye Ekolu. <https://www.turkiyearastirmalari.org/2024/05/16/fokus/terorle-mucadelede-yeni-konsept-turkiye-ekolu/>
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2024a). Kalkınma Yolu'nda Tarihi Adım. <https://www.uab.gov.tr/haberler/kalkinma-yolu-nda-tarihi-adim>
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2024b). 'Kalkınma Yolu Projesi' Kapsamında Şanlıurfa- Ovaköy Arasına Yeni Otoyol İnşa Edilecek. <https://www.uab.gov.tr/haberler/kalkinma-yolu-projesi-kapsaminda-sanliurfa-okakoy-arasina-yeni-otoyol-insa-edilecek>
- Uluslararası Kriz Grubu. (2024). *Turkey's Military Operations in Northern Iraq: Impacts and Challenges*. Brüksel.
- UNHCR. (2024). *Global Refugee Statistics*. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.
- U.S. Department of State. (2024). *U.S. Foreign Policy in Iraq: 2024 Report*. Washington, D.C.

- Üççağ, A. (2024). Türkiye'nin 2002-2023 Arası Dönemde Ortadoğu'da Değişen Politikalarının Bağlamsallaştırılması: İnşacı Bir Yaklaşım. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 11(2), 133-160. <https://doi.org/10.26513/tocd.1472597>
- Ülker, H. (2019). Türk Dış Politikasında Mezhepçilik ve Haşdi Şabi Örneği. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(10), 293-309.
- World Bank. (2024). *Global Economic Prospects*. Dünya Bankası.
- Yamaç, M. (2018). Fransız diplomatik belgelerinde Türkiye-Suriye sınır sorunu (1918-1940). *Bellekten*, 82(295), 1153-1174.
- Yazıcı, N. (2018). Kobani (Ayn El-Arap) Kuşatması Bağlamında Uluslararası İlişkilere Bir Bakış. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 59-77.
- Yeşiltaş, M. (2024). The Kurdistan Worker's Party (PKK): Origins, History, and Strategic Transformation. In *Handbook of Terrorist and Insurgent Groups* (pp. 417-430). CRC Press.
- Yıldız, K. (2004). The Kurds in Iraq. *The Past, Present, and Future*. Uluslararası Kriz Grubu. (2024). *Turkey's Military Operations in Northern Iraq: Impacts and Challenges*. Brüksel.
- Yıldız, M. (2024). Turkey's strategic" Development Road" project: Geopolitical impacts and regional opportunities. *Anasay*, (29), 63-73.
- Yılmaz, N. (2024). Kalkınma Yolu Projesi'nin Irak ve Ortadoğu Jeopolitiğine Etkisi. *Ulaştırma ve Altyapı*, (1), 34-50.
- YÖK. (2024). *Türkiye Bursları Programı Raporu*. Yükseköğretim Kurulu.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2024). *Yunus Emre Enstitüsü Yıllık Faaliyet Raporu*. Ankara.